

toad

beschouwing

zo sluw als een vos

tentoonstelling/expositie

crank

stekeblind

sliep/geslapen

architect

orthotheek

t a a l *b e s c h o u w i n g*

taalmateriaal voor voortgezette tweede taalverwerving

groep 7

Anita Kenbeek

Lies Ravesloot

Els Verschure

illustraties

Gu Zheng

 SWETS & ZEITLINGER
PUBLISHERS

COLOFON

tekst: Anita Kenbeek, Lies Ravesloot & Els Verschure

illustraties: Gu Zheng

omslagontwerp: José Overtoom

layout: Frank Tseng

druk: Bedrijfservice & Support Utrecht bv.

© 1995 ABC Amsterdam

1997 ABC Amsterdam, tweede herziene druk

1998 ABC Amsterdam, derde druk

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën,
opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

ISBN 90 72271 37 8

Swets bestelnummer 4032.04

INLEIDING

De methodes voor voortgezette tweede taalverwerving bieden geen volledig pakket voor het taalonderwijs aan meertalige leerlingen. In dergelijke methodes is de aandacht vooral gericht op taalbeheersing met het accent op mondeling taalgebruik en mondelinge oefensituaties. Voor tweede taalverwervers is dat het fundament voor een goede beheersing van het Nederlands. Voor het taalbeschouwingsonderwijs blijft men dan aangewezen op de reguliere taalmethodes. Het taalgebruik in deze methodes is meestal veel te moeilijk voor deze categorie leerlingen. Bovendien wordt veel kennis bekend verondersteld, waardoor een groot aantal lesjes het doel voorbij schiet.

Om die reden is voor de OVB-scholen in Amsterdam-Oost die met een methode voor voortgezette tweede taalverwerving werken dit pakket aanvullende oefeningen samengesteld. Het betreft aanvullend materiaal voor de leerjaren vier tot en met acht. TAALBESCHOUWING is een heruitgave van dit pakket. De oefeningen die in de vorige uitgave te moeilijk bleken, zijn in deze uitgave verwijderd.

TAALBESCHOUWING is geen taalmethode, maar wel een pakket aanvullende oefeningen. Het bestaat uit vijf delen, die bestemd zijn voor groep vier tot en met groep acht. Het is ontwikkeld voor scholen met veel meertalige leerlingen, voor scholen die niet in bestaande methodes willen strepen, voor scholen die geen taalmethode meer volgen en voor scholen die bestaande methodes te moeilijk vinden. Het wordt gebruikt voor meertalige leerlingen, die het reguliere pakket (nog) niet kunnen volgen, als remediërend materiaal en op scholen voor speciaal onderwijs. De uitleg en woordkeus is eenvoudiger dan in reguliere methodes, maar de eindtermen wijken niet af van het reguliere programma.

Achterin het boekje is een overzicht opgenomen van de deelvaardigheden. Er is geen deelleergang spelling opgenomen omdat daar goede afzonderlijke methodes voor bestaan. De delen vier, vijf en zes sluiten met blokindeling en thema's aan bij Allemaal Taal. TAALBESCHOUWING kan echter naast elke methode voor mondeling taalgebruik worden gehanteerd.

De lesjes in groep vier zijn kort. Dit heeft te maken met het AVI-niveau (2) en de motorische schrijfvaardigheid die nog gering is. Daarnaast worden in het materiaal voor het eerste half jaar geen hoofdletters gebruikt omdat de kinderen deze nog niet kennen. Het materiaal sorteert alleen effect als de lesjes mondeling aangeboden worden. Bij de meeste invuloefeningen zijn alternatieven aangegeven, zodat de kinderen de oefeningen na instructie zelfstandig kunnen maken. Nabespreking vergroot het rendement. De sterretjes-oefeningen (*) zijn wat moeilijker en bieden de mogelijkheid om te differentiëren. Voor de groepen zeven en acht zijn aparte modules werkwoorden, woordbenoemen, ontleden en interpunctie opgenomen, die voldoen aan de eindtermen Nederlandse Taal. Deze modules zijn bedoeld als herhalingsstof, maar kunnen ook heel goed een uitgangspunt zijn om de stof te behandelen. Ze kunnen door het hele jaar heen naar keuze worden ingezet.

TAALBESCHOUWING is samengesteld door Anita Kenbeek, Lies Ravesloot en Els Verschure. De illustraties in deze heruitgave zijn van Gu Zheng naar idee van onder andere Louis Alarcon en Bettina IJland.

De tweede druk is herzien op basis van reacties van gebruikers.

1 Netjes - slordig.

(tegenstellingen)

De tegenstelling van zwart is wit. Je moet bij tegenstellingen een woord bedenken dat precies helemaal anders is. Probeer maar eens.

- 1 Ik schrijf netjes, maar jij schrijft
- 2 Mijn broek was duur, maar die trui is
- 3 Honing is zoet, maar azijn is
- 4 Die zanger vind ik knap, maar die andere is
- 5 Dit boek is oud, maar dat boek is

Kies uit de volgende woorden: tam - bot - troebel - saai - ijverig.

- 6 Dit boek is spannend, maar dat andere was
- 7 Het vleesmes is scherp, maar dit mes is
- 8 Kraanwater is helder, maar slootwater is
- 9 Ik ben soms lui, maar vaker ben ik
- 10 Konijnen in de duinen zijn wild, maar het mijne is

2 Van twee naar een.

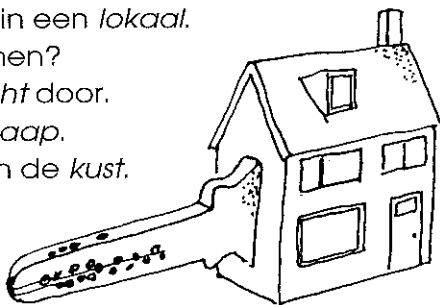
(samenstellingen)

Heel vaak kun je van twee woorden één woord maken. Je plakt die twee woorden dan gewoon aan elkaar vast. Je moet wel oppassen dat je dan geen letters vergeet: *huis* en *sleutel* wordt *huissleutel*.

Er staat een dubbele s, want *huis* eindigt op een s en *sleutel* begint met een s.

Maak uit de volgende zinnen van twee woorden één woord.

- 1 Van het *gras* was geen *sprietje* meer groen.
- 2 Bij ons thuis ligt er een *laken* op de *tafel*.
- 3 Die straat staat *dwars* op deze *straat*.
- 4 In de *herfst* heb je vaak *storm*.
- 5 Op *school* zit iedere groep in een *lokaal*.
- 6 Hoeveel is *acht* en *tien* samen?
- 7 Deze *trein* rijdt de hele *nacht* door.
- 8 Door dat *poeder* val je in *slaap*.
- 9 Zandvoort is een *plaats* aan de *kust*.

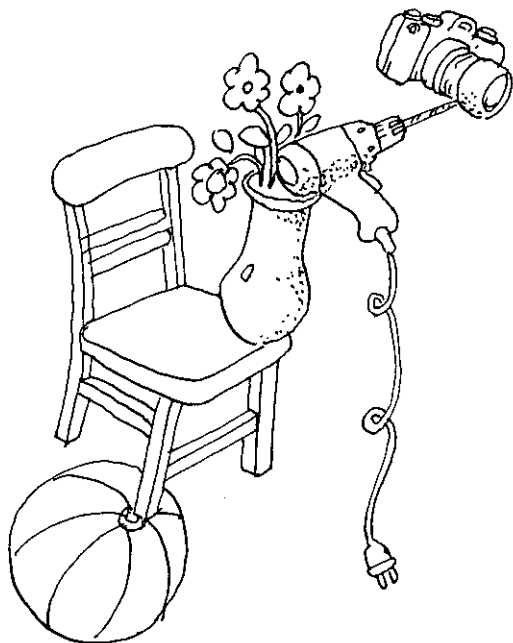
Blok 1

3 Wat doe je met . . . ?

(woordenschat)

Een mes gebruik je om iets te snijden, maar je kan er ook een boterham mee besmeren. Hieronder zie je een heleboel voorwerpen. Ga jij eens opschrijven wat je ermee kunt doen. Probeer het kort, maar wel zo duidelijk mogelijk uit te leggen.

- 1 een bal
- 2 een nietmachine
- 3 een kladblaadje
- 4 een vlakgom
- 5 een telefoon
- 6 een stoel
- 7 een vergrootglas
- 8 een bril
- 9 een boormachine
- 10 een vaas
- 11 een paraplu
- 12 een verrekijker
- 13 een camera
- 14 een viltstift
- 15 een kopje

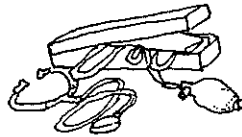
4 Beroepen.

(woordenschat)

Hoe noem je mensen, die het volgende werk doen?
Kies maar uit:

1 Ik verkoop spulletjes op de markt.
Ik ben een	stewardess
2 Ik zing liedjes in een band.
Ik ben een	conducteur
3 Ik knip kaartjes in de trein.
Ik ben een	zangeres
4 Ik verzorg de mensen tijdens een vliegreis.
Ik ben een	koopman
5 Ik repareer de waterleiding.
Ik ben een	loodgieter

- 6 Ik geef de ramen en deuren een mooi kleurtje.
Ik ben een verpleger
- 7 Ik luister naar zieke mensen en geef ze een recept.
Ik ben een schilder
- 8 Ik maak medicijnen.
Ik ben een huisvrouw
- 9 Ik verzorg patiënten in het ziekenhuis.
Ik ben een dokter
- 10 Ik zorg ervoor dat de ramen mooi schoon zijn.
Ik ben een apotheker
- 11 Ik zorg ervoor dat alles in huis goed loopt.
Ik ben een glazenwasser

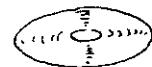
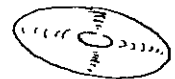

5 Minder schrijven.

(afkortingen)

In de zinnnetjes hieronder staat telkens een afkorting.
Jij moet er onder schrijven wat die betekent.
Je mag een woordenboek gebruiken.

- 1 Mijn zusje heeft haar E.H.B.O.-diploma gehaald.
E.H.B.O. =
- 2 Mijn vader heeft een c.d. voor mij gekocht.
c.d. =
- 3 Wilt u a.u.b. de deur sluiten?
a.u.b. =
- 4 Donderdag a.s. gaan we naar het theater.
a.s. =
- 5 Onderaan de blz. stond z.o.z.
blz. =
z.o.z. =
- 6 Mevr. Bakker belde de fa. Groen,
omdat haar machine stuk was.
mevr. =
fa. =
- 7 Vrijdag jl. was er o.l.v. Paula een speurtocht.
jl. =
o.l.v. =

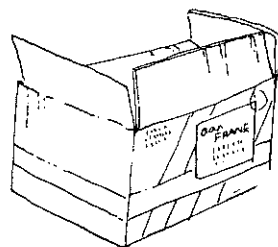

Blok 1

6 Van karton naar kartonnen.

(woordafleiding)

Achter iedere zin staat een woord tussen haakjes.
Zet dat woord op de plaats van de puntjes.
Het woord verandert dan een beetje.
Let op de -n aan het eind!

goud - Mijn vader heeft *gouden* tanden.

- 1 Als we eten, gebruiken we servetjes. (papier)
- 2 Wij hebben thuis een tafel. (hout)
- 3 Op de Dam staat een beeld. (steen)
- 4 Ik kreeg voor mijn verjaardag een armband. (zilver)
- 5 Het cadeau zat in een doos. (karton)
- 6 Op de tafel staat een asbak. (glas)
- 7 Het is koud, doe je trui maar aan. (wol)
- 8 De motorrijder heeft een jas aan. (leer)
- 9 Mijn tante heeft een jas aan. (fluweel)
- 10 Michaël is tegen dat paaltje gevallen. (beton)

7 Zo ... als ...

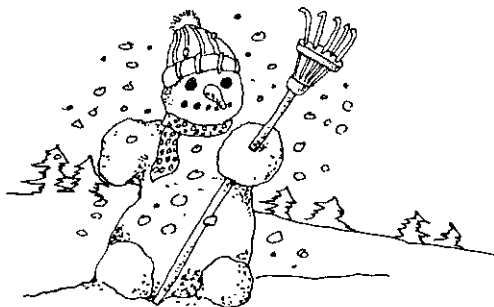
(figuurlijk taalgebruik)

Er bestaan vaste uitdrukkingen. Je hebt er vast wel eens van gehoord. Hij werd *zo rood als een biet*.
Hieronder staan ook zulke uitdrukkingen, maar ze zijn niet afgemaakt. Welk woord past het best op de puntjes?
Hier mag je uit kiezen:

sneeuw - hond - lat - spin - vis - kreeft -
pier - hoentje - doek - ezel

1 Zo wit als s.	6 Zo koppig als een e.
2 Zo dood als een p.	7 Zo gezond als een v.
3 Zo bleek als een d.	8 Zo fris als een h.
4 Zo moe als een h.	9 Zo rood als een k.
5 Zo nijdig als een s.	10 Zo mager als een l.

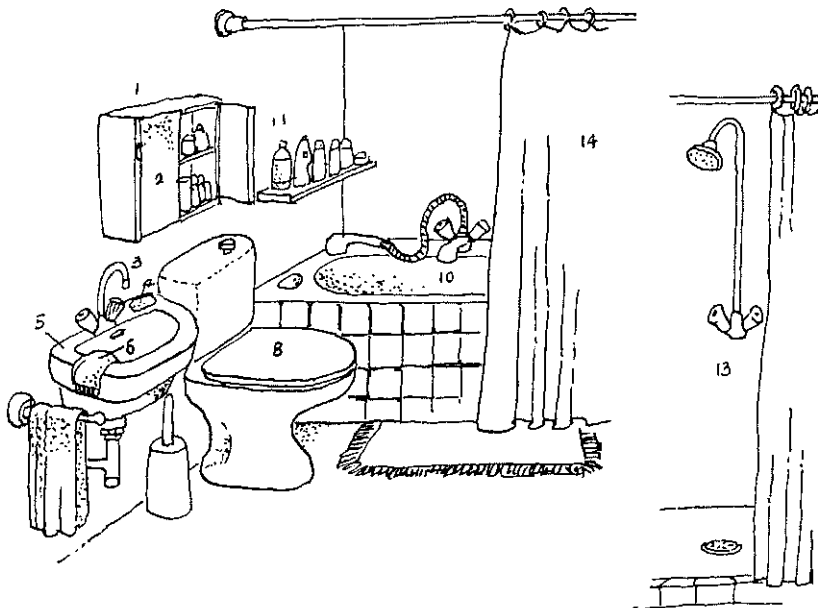

Ben je eruit gekomen? Dan mag je het nog een keer doen.

Kies maar uit de volgende woorden:

roet - tonnetje - wezel - nacht - paard -
mol - kind - rund - kwartel - plank

11 Zo sterk als een p.	16 Zo zwart als r.
12 Zo bang als een w.	17 Zo blind als een m.
13 Zo blij als een k.	18 Zo lelijk als de n.
14 Zo rond als een t.	19 Zo stom als een r.
15 Zo doof als een k.	20 Zo stijf als een p.

8 De badkamer.

(woordenschat)

Vul de juiste woorden in. Zoek ze hier maar uit:

zeep - badschuim - toilet - kraan - toiletkastje - wastafel -
spiegel - washandje - douche - badkuip - douchegordijn

Het (1) hangt aan de muur. De deur hiervan is een (2).
Tegen de muur hangt de (5). Er ligt een stukje (4) en een
(6). Water komt uit de (3). Hiernaast staat het (8). Deze
mensen hebben ook een (10). Als ze erin gaan, gebruiken
ze (11). Wanneer ze haast hebben, gaan ze onder de (13).
Dan schuiven ze het (14) dicht.

Blok 1

9 Van twee naar een.

(voegwoorden)

Je ziet hieronder steeds twee zinnen die bij elkaar horen.

Met een voegwoord moet je die twee zinnetjes aan elkaar plakken.

Ik heb kiespijn.

Ik ga naar de tandarts.

Omdat ik kiespijn heb, ga ik naar de tandarts.

Let goed op de volgorde van de woorden, soms verandert die!

1 want We hebben geen huiswerk gekregen.

We hebben vakantie.

2 omdat Ik moet vroeg naar bed.

Ik heb hoofdpijn.

3 terwijl Ik maakte een tekening.

Somaja ging breien.

4 maar Ik win nooit iets.

Mijn zusje wint altijd alles.

5 zodat We gingen te laat van huis.

We misten de trein.

6 dat Ik vind.

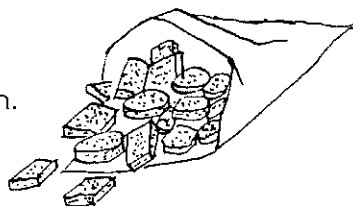
Jij bent gek.

7 en Ik vind drop lekker.

Ik vind chips lekker.

8 voordat Ik moet mijn werk af hebben.

De bel gaat.

10* Wat hoort bij elkaar?

(woordafleiding/werkwoorden)

Uit de eerste rij kies je een zelfstandig naamwoord en uit de tweede rij een werkwoord.

In je schrift schrijf je dan: spelletje - spelen.

1 hulp	wegen
2 sprong	kennen
3 sprake	verkiezen
4 gewicht	schrijven
5 kennissen	helpen
6 verkiezing	springen
7 schrift	spreken

8 gevoelens	spelen
9 ontwikkeling	voelen
10 greep	behouden
11 behoud	rekenen
12 leugen	grijpen
13 uitgeverij	liegen
14 rekening	ontwikkelen
15 verbeelding	uitgeven
16 spelletje	verbeelden

11* Van twee naar een.

(zinsstructuur)

Hieronder staan steeds groepjes van twee of drie zinnen.

Maak van elk groepje één zin waar hetzelfde in staat.

Wendy is een meisje.

Wendy heeft zwart haar.

Wendy is aardig.

Daar maak je van:

Wendy is een aardig meisje met zwart haar.

1 Nobel was een uitvinder.

Nobel kwam uit Zweden.

2 Vader kocht een televisie.

De televisie had 12 kanalen.

Hij was gekocht bij een vriend.

3 Bell vond de telefoon uit.

De telefoon werd in de vorige eeuw uitgevonden.

4 Karel kwam op mijn verjaardag.

Mijn verjaardag was vorige week.

5 Wij zijn naar een film geweest.

De film draaide gisteravond.

De film ging over Indianen.

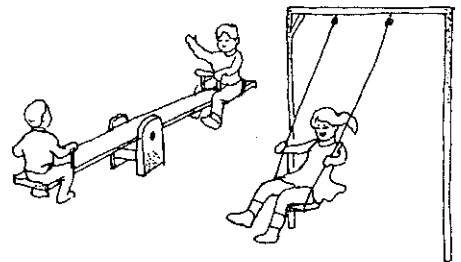
6 De oude man is blind.

De oude man steekt de straat over.

7 De kinderen uit de vierde klas rennen naar de speelplaats.

De kinderen uit de vijfde klas rennen naar de speelplaats.

De speelplaats ligt voor de school.

BLOK 2

1 Geld - Money - Ping ping.

(woordenschat)

Ieder land heeft zijn eigen geld.

Ga eens uitzoeken welk geldsoort uit welk land komt.

Dat doe je als volgt:

Nederland - Nederlandse gulden.

Kies uit: kroon - frank - gulden - yen - lira - dirham - frank -
peseta - drachme - mark - pond - roebel - escudo -
dollar - lire - roepia

1 Turkije

2 Engeland

3 Duitsland

4 Italië

5 Suriname

6 Spanje

7 Frankrijk

8 Portugal

9 Marokko

10 Rusland

11 Indonesië

12 België

13 Verenigde Staten

14 Noorwegen

15 Griekenland

16 Japan

2 Loos . . . loos . . . loos.

(samenstellingen)

Als ergens **loos** achter staat, betekent het dat iets er *niet* is.

Kijk maar: werkeloos - je hebt geen werk, je bent zonder werk.

Vul de volgende zelf eens in:

1 zonder geluid -

2 zonder pijn -

3 zonder waarde -

4 zonder doel -

5 zonder dak -

6 zonder einde -

7 zonder nut -

8 zonder rust -

9 zonder zin -

10 zonder slaap -

Kies vijf **loos** woorden uit en maak daarmee een zin.

3 Versterkers.

(woordenschat)

Als iemand nogal dun is, kun je zeggen: die persoon is *mager*.

Als iemand echter heel erg dun is, kun je het woordje mager versterken door er iets voor te zetten.

Je zegt dan: die persoon is *broodmager*.

Zet jij de volgende versterkers eens in de goede zin.

snikheet - doodsbang - stokdoof - olijedom - stekeblind -
schatrijk - kletsnat - straatarm - spinnijdig - spierwit - kerngezond

- 1 Als je iets heel erg doms doet, dan is dat
- 2 Wanneer je ontzettend bang bent, noem je dat
- 3 Als je miljonair bent, dan ben je
- 4 Als je heel erg wit ziet, is je gezicht
- 5 Als je helemaal geen geld meer hebt, ben je
- 6 Als je niets meer kunt zien, ben je
- 7 Als je niets kunt horen, ben je
- 8 Als je in de stromende regen loopt, word je
- 9 Als je vreselijk kwaad bent, ben je
- 10 Als je helemaal gezond bent, ben je
- 11 Als het veertig graden is, is het

4 Voorzetsels.

(voorzetsels)

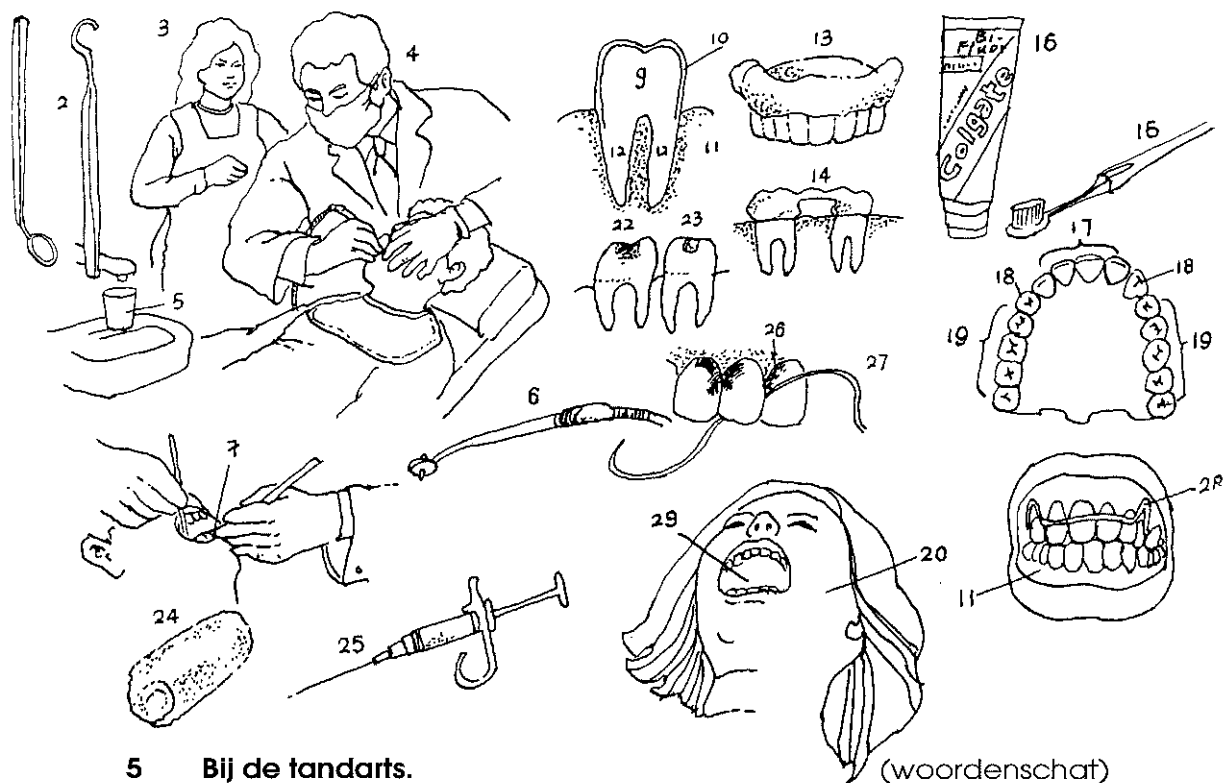
In de volgende zinnen moet je steeds een klein woordje invullen. Die woordjes noem je voorzetsels.
Kies uit de volgende voorzetsels.
Je mag ze vaker dan een keer gebruiken.

onder - naar - op - tegen - van - naast - over - langs

- 1 Wij wachten al een uur de bus.
- 2 Hoor je niet, dat ik je praat?
- 3 Aysel kijkt graag de televisie.
- 4 Ik slaap een lekker dekbed.
- 5 Het lepeltje ligt het kopje.
- 6 Ik luister het geluid de zee.
- 7 Wij wonen dat grote kantoorgebouw.
- 8 Er staat een standbeeld het plein.
- 9 de weg staan soms prachtige bloemen.
- 10 De atleet springt de horden.
- 11 Ik verlang erg de vakantie.

Blok 2

5 Bij de tandarts.

(woordenschat)

1 spiegeltje	16 tandpasta
2 sonde	17 snijtand
3 tandartsassistent	18 hoektand
4 tandarts	19 kies
5 mondwater	20 kaak
6 boortje	21 keel
7 mondspiegeltje	22 gat
8 tangetje	23 vulling/plombeersel/amalgaam
9 kroon	24 watten/tampon
10 glazuur	25 verdovingsspuut
11 tandvlees	26 tandsteen
12 wortel	27 floss-draad/tandzijde
13 prothese/kunstgebit	28 beugel
14 brug	29 gehemelte/verhemelte
15 tandenborstel	

Schrijf een verhaaltje over een bezoek aan de tandarts.
Gebruik in dat verhaaltje zoveel mogelijk woorden die je hierboven ziet.

6 Verschillende betekenissen.

(homoniemen)

Sommige woorden hebben meer dan één betekenis.

Bijvoorbeeld het woordje *licht*.

Kijk maar:

Het is *licht* in de kamer. (niet donker)

Ik vind die tas heel *licht*. (niet zwaar)

Maak jij eens met de volgende woorden zinnnetjes.

Daarin moet de betekenis goed uitkomen.

1 <i>ringen</i>	(om je vinger)	a
	(in de gymzaal)	b
2 <i>trap</i>	(van boven naar beneden)	a
	(schop)	b
3 <i>bank</i>	(om op te zitten)	a
	(voor je geldzaken)	b
4 <i>bok</i>	(dier)	a
	(in de gymzaal)	b

7 Een te veel.

(denkrelaties)

Eén van de vier woorden hoort er niet bij.

Vertel eens welke en schrijf ook op waarom die er niet bij hoort.

1 straatveger - chauffeur - toerist - slager

2 vreemd - raar - aardig - gek

3 koud - heet - lauw - ijs

4 vele - verscheidene - één - verschillende

5 misschien - beslist - ongetwijfeld - zeker

6 griezelig - gezellig - akelig - eng

7 vroeger - nu - toen - gisteren

8 zucht - gil - schreeuw - kreet

9 praten - kletsen - spreken - neuriën

10 's avonds - 's middags - 's maandags - 's morgens

BLOK 2

8 Wie bedoel je?

(verwijswoorden)

Vervang de schuingedrukte zinsdelen door:

hij - zij - wij of *zij* (meervoud). Schrijf die zin op.

Petra's opa heeft een pakhuis. *Hij* heeft een pakhuis.

1 *Wandana* staat op een stoel.

2 *Wandana en Petra* kijken uit het raam.

3 *Harrie* doet heel vaak stoer.

4 *De kinderen* spelen vaak op straat.

5 *Mijn vriendin en ik* gaan een fietstocht maken.

6 *Oom Humfrie* heeft met de verhuizing geholpen.

7 *Mijn vriend en ik* hebben een zwervhond gevonden.

9 Veel . . . meer . . . meest.

(trappen van vergelijking)

Deze hond is groot, maar hij wordt nog groter.

Zoek het goede woord en maak er meer van.

1 Deze hond wordt nog snel

2 Loop maar een stuk laag

3 Het vliegtuig komt steeds klein

4 Het brood wordt morgen groot

5 Een toverbal wordt steeds duur

6 De baby wordt steeds diep

7 Deze armband vind ik dan die. smal

8 Het pad is hier dan bij de ingang. zwaar

9 In het midden is een kanaal dan aan de kant. ver

10 Zij woont weg dan ik. mooi

11 Het meisje klom steeds in de boom. mager

12 Mijn opa wordt alsmaar goed

13 De zieke werd met de dag hoog

14 Deze vakantie duurde dan de vorige. kaal

15 Mijn rekenwerk wordt steeds lang

10* Zelfstandige naamwoorden.

(woordafleidingen)

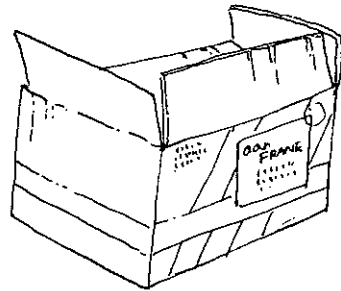
Probeer van ieder zelfstandig naamwoord een bijvoeglijk naamwoord te maken. Het gaat als volgt:

het feest (jaar). Dit wordt: *het jaarlijkse feest.*

de muts (papier). Dit wordt: *de papieren muts.*

Ga dit nu zelf eens doen.

- 1 de krant (plaats)
- 2 het plekje (schaduw)
- 3 het koopje (voordeel)
- 4 het landschap (berg)
- 5 het kind (angst)
- 6 de doos (karton)
- 7 het dier (man)
- 8 het voedsel (dier)
- 9 het gedrag (kind)
- 10 het gebied (water)

11* Zie je het verschil?

(woordenschat)

Hieronder staan telkens twee woorden, die erg veel op elkaar lijken. Jij moet met ieder woord een zin maken, zodat je goed het verschil kunt zien.

rokken - roken

In die winkel verkopen ze enige *rokken* voor de dames.

Het *roken* van sigaretten is slecht voor je gezondheid.

Doe jij eens hetzelfde met:

1 spelen - spellen

2 zitten - zetten

3 koppen - kopen

4 dringen - drinken

5 leggen - liggen

6 zingen - zinken

7 kennen - kunnen

8 ballen - balen

9 leiden - lijden

10 bloeden - bloeien

BLOK 3

1 Andere landen, andere talen. (woordafleiding/woordenschat)

In Nederland wonen veel verschillende mensen,
zoals Nederlanders, Surinamers, Friezen, Turken.
De meest gebruikte taal in Nederland is Nederlands.
Vul dit volgende lesje eens in en denk daarbij goed
aan de hoofdletters.

- 1 In Griekenland wonen en die spreken
- 2 In Noorwegen leven en die spreken
- 3 In China zijn de en die spreken
- 4 In Ierland verblijven de en die spreken
- 5 In Turkije wonen en die spreken
- 6 In Italië leven de en die spreken
- 7 In Rusland zijn de en die spreken
- 8 In Marokko leven en die spreken
- 9 In Suriname zijn en die spreken
- 10 In Spanje verblijven en die spreken

Nu doen we het andersom. Kijk naar het voorbeeld:

- 1 Wie spreken Nederlands? Nederlanders uit Nederland.
- 2 Wie spreken Fins? uit
- 3 Wie spreken Pools? uit
- 4 Wie spreken Bulgaars? uit
- 5 Wie spreken Indisch? uit
- 6 Wie spreken Frans? uit
- 7 Wie spreken Portugees? uit

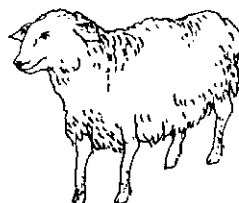
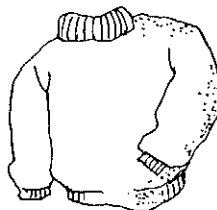
2 Van welk materiaal is het gemaakt? (woordenschat)

Een tafel is gemaakt van *hout*.

Van welk materiaal zijn de volgende dingen gemaakt?

Kies uit: glas - steen - katoen - ijzer - wol - zilver - plastic - papier

- 1 Een ring is van
- 2 Een emmer is van
- 3 Een knikker is van
- 4 Een muur is van
- 5 Een trui is van

- 6 Een krant is van
 7 Een spoorrails is van
 8 Een broek is van

En weet je deze ook?

Kies uit: lood - vilt - beton - fluweel - hout - leer - rubber - zink

- 9 Een deur is van
 10 Dure gordijnen zijn van
 11 Een hoedje is van
 12 Een schoen is van
 13 Regenlaarzen zijn van
 14 Een dakgoot is van
 15 Een flatgebouw is van
 16 Een kogel is van

Nu ga je er bijvoeglijke naamwoorden van maken, dus zo:
 (Let op de -n aan het eind, maar kijk uit bij plastic)

- 1 Een zilveren ring
 2 Een enz.

3 Is dit gekheid?

(samenstellingen)

Achter ieder woord dat hieronder staat,
 moet je *-heid* plakken: *schoon - schoonheid*
 Schrijf ze allemaal op.

net	vrij	goed	glad
zeker	oud	boos	aanwezig
hard	dom	wijs	nauwkeurig
een	eerlijk	slordig	moe

Vul nu een van de woorden in in de volgende zinnen:

- 1 Als er oorlog is, hebben de mensen weinig
 2 Bij schrijfwerk moet je goed letten op de
 3 Voor de nemen we een paraplu mee.
 4 Vanwege de zijn er veel auto's geslipt.
 5 Het tegengestelde van afwezigheid is
 6 Het kind viel van in het park in slaap.
 7 In de jaagden de mensen veel.
 8 Bij rekenen let je erg op de
 9 Door raakte het kind alles kwijt.

BLOK 3

4 Wat heb je nodig?

(woordenschat)

Wat heb je nodig om te snijden? Een mes.
Vertel eens welke voorwerpen je nodig hebt
voor de volgende handelingen.

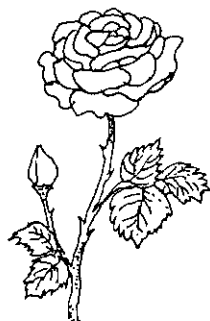
- 1 Om een spijker in een plank te slaan, heb je een nodig.
- 2 Om papier te knippen, heb je een nodig.
- 3 Om te schrijven, heb je een nodig.
- 4 Om te drinken, heb je een nodig.
- 5 Om in de verte te kijken, heb je een nodig.
- 6 Om een broek te naaien, heb je een nodig.
- 7 Om slagroom te kloppen, kun je een gebruiken.
- 8 Om zeer snel te reizen, heb je een nodig.
- 9 Om je handen tegen de kou te beschermen, heb je nodig.
- 10 Om een brief te verzenden, heb je nodig.

5 Een soort.

(denkrelaties)

Je hebt verschillende soorten huizen.
Je hebt namelijk: een villa, een flat, een eengezinswoning enz.
Je kunt dus zeggen:
Een villa is een *soort* huis.
Zoek jij bij de volgende dingen eens de soortnaam:

- 1 Sla is een soort
- 2 Een zwaluw is een soort
- 3 Een peer is een soort
- 4 Olie is een soort
- 5 Een roos is een soort
- 6 Een broek is een soort
- 7 Katoen is een soort
- 8 Geel is een soort
- 9 Voetballen is een soort
- 10 Een kilo is een soort
- 11 Een pantoffel is een soort
- 12 Een pilletje is een soort

6 Zo wat als wat.

(figuurlijk taalgebruik)

Hieronder zie je een paar zinnen staan. Op de plaats van de puntjes moet een woord worden ingevuld.

Weet jij welk woord?

1 Zo als een mes.	zwart
2 Zo als suiker.	licht
3 Zo als een veertje.	zoet
4 Zo als de nacht.	kaal
5 Zo als een biljartbal.	scherp
6 Zo als de mieren.	doof
7 Zo als azijn.	glad
8 Zo als ijs.	zuur
9 Zo als een kwartel.	blind
10 Zo als een mol.	arm

7 Niet dit, maar dat.

(tegenstellingen)

Schrijf achter iedere zin het tegengestelde van het schuingedrukte woord.

Kies uit de volgende woorden:

verkeerde - lagere - voldoende - lekkere - moderne -
iedereen - aanvallen - voorover - weinige - afwezig

Schrijf steeds alle twee de woorden op.

Die man heeft *veel* avonturen meegemaakt. *veel* - *weinig*

- 1 Er kwam *niemand* op mijn verjaardag.
- 2 Jij hebt het *goede* antwoord gegeven.
- 3 Ik vind dat *vieze* koekjes.
- 4 Ik leunde *achterover* in mijn stoel.
- 5 Ik heb *onvoldoende* mijn best gedaan.
- 6 Er zijn niet veel kinderen *aanwezig*.
- 7 Ik vind *ouderwetse* kleding mooi.
- 8 In de *hogere* klassen moet je vaak rekenen.
- 9 Die voetballer is erg goed in *verdedigen*.

Blok 3

8 Haar of hem?

(verwijswoorden)

Vervang de schuingedrukte woorden door: *haar of hem*.

Schrijf alle twee de zinnen op.

Ik zie *mijn* tante. Ik zie *haar*.

- 1 De jongen geeft *zijn* opa een zoen.
- 2 Waarom plagen jullie *die* jongen zo?
- 3 Ik vraag aan *mijn* tante of ik een ijsje mag.
- 4 Ik ga met *mijn* moeder de stad in.
- 5 Ik ga aan *die* jongen mijn fiets verkopen.
- 6 Ik ga met *mijn* oom schaatsen.
- 7 Wandana heeft *Petra* uitgenodigd.

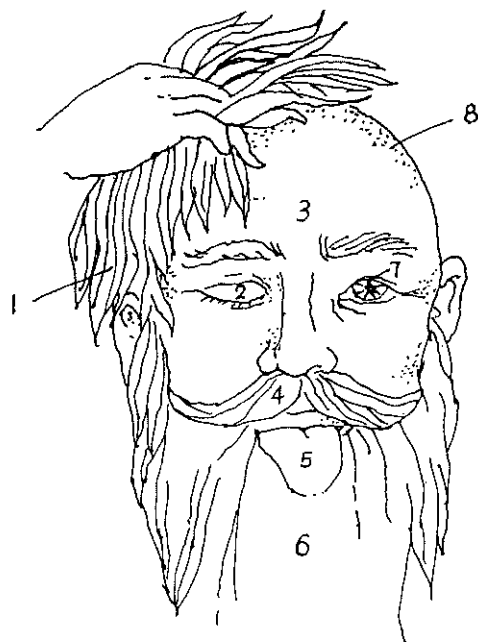
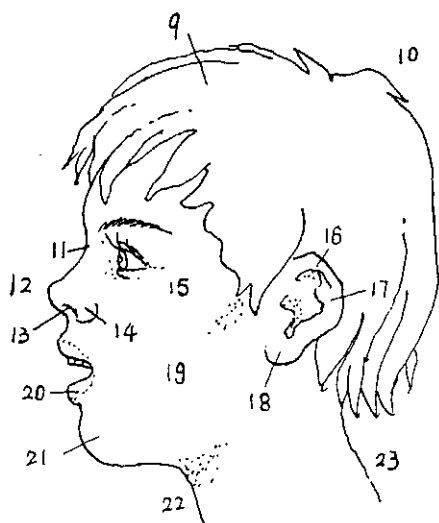
9 Het hoofd.

(woordenschat)

Zet de juiste woorden bij de juiste nummers.

Kies uit de volgende woorden:

baard - schedel - pruik - ooglid - tong - haar - oor - jukbeen -
lip - oorlel - snor - oog - neus - oorschelp - wang - kin - nek -
achterhoofd - neusgat - hals - neusvleugel - voorhoofd -
neusbeen

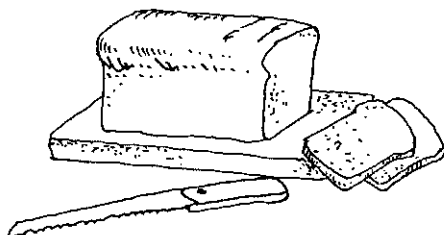

10* Wat is het tegengestelde van ...

(tegenstellingen)

Schrijf achter ieder stukje een tegenstelling.

- 1 slappe thee -
- 2 vers brood -
- 3 mals vlees -
- 4 vrolijke kinderen -
- 5 lichte vorst -
- 6 verleden tijd -
- 7 moderne mensen -
- 8 een sterk team -
- 9 een zachte wind -
- 10 een kale berg -
- 11 een moeilijke opdracht -
- 12 minimum snelheid -
- 13 diepe kuilen -
- 14 snelle wagen -

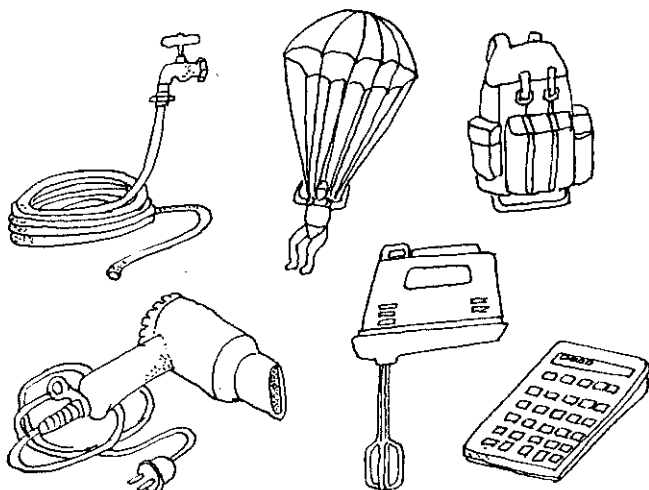

11* Wat doe je met ...?

(woordenschat)

Een nietmachine gebruik je om blaadjes aan elkaar vast te maken. Schrijf zelf eens van de voorwerpen hieronder op wat je er mee kunt doen.

- 1 een tuinslang
- 2 een hijskraan
- 3 een parachute
- 4 een parasol
- 5 een microfoon
- 6 een calculator
- 7 een mixer
- 8 een raket
- 9 een thermoskan
- 10 een föhn
- 11 een rugzak
- 12 een hometrainer
- 13 een stethoscoop
- 14 een wegenkaart
- 15 een rietje

Blok 4

1 Van werkwoord naar zelfstandig naamwoord.

(woordafleidingen/werkwoorden)

In de volgende zinnen zie je steeds een *schuingedrukt* woord.
Je schrijft dat schuingedrukte woord op en daarachter schrijf je van welk werkwoord dat woord komt. Daarna bedenk je een zelfstandig naamwoord dat eindigt op -ing.
Kijk maar naar het voorbeeld:

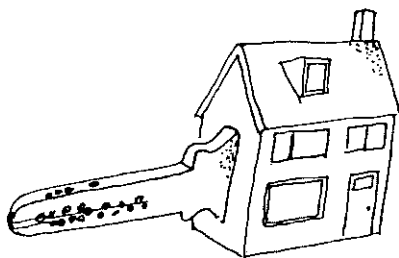
- 1 Jantje *reken*t uit zijn hoofd.
*reken*t - *rekenen* - *rekening*.
- 2 Mama *wandelt* met de baby in het park.
wandelt - -
- 3 Oma *vertelt* veel over vroeger.
- 4 Karim *rikt* van de kou.
- 5 Miluda *redt* een kind uit het water.
- 6 Kim *teken*t altijd prachtig.
- 7 Mijn moeder *waarschuwt* mij altijd.
- 8 Peter *opent* voorzichtig zijn cadeautje.
- 9 Wat *bedoel* je daarmee te zeggen?

2 Een en een is samen . . .

(samenstellingen)

Uit iedere zin moet je twee woorden halen.
Die twee woorden vormen samen een nieuw woord.
Een boek om te lezen, is een leesboek.

- 1 Een les over taal, noem je een
- 2 Een school waar alleen meisjes op zitten is een
- 3 Een klok bovenin een kerk, is een
- 4 Een sleutel voor een huis noem je een
- 5 Een straat die dwars op een andere staat, is een
- 6 Iemand die de weg gebruikt is een
- 7 Ratten die in water leven zijn

3 Steeds erger.

(trappen van vergelijking)

Frenklin is *groot*. Lida is *groter*. Anita is het *grootst*.

Als je de drie schuingedrukte woorden naast elkaar zet, krijg je groot - groter - grootst.

Doe ook zo met de volgende woorden:

1 klein	-	-
2 mooi	-	-
3 oud	-	-
4 ver	-	-
5 bekend	-	-
6 gezond	-	-
7 smal	-	-
8 goed	-	-
9 veel	-	-
10 weinig	-	-
11 koud	-	-
12 glad	-	-

4 Wie zegt dat?

(denkrelaties)

Je ziet hieronder een paar uitspraken. Ga eens bedenken, wie dat gezegd zou kunnen hebben.

- 1 "Ik heb vandaag uien in de aanbieding."
- 2 "Wil jij proberen een beetje netter te schrijven."
- 3 "Ik zal u wat tabletjes geven."
- 4 "Je kunt best over de bok heen springen."
- 5 "Een momentje graag. Ik zal u doorverbinden."
- 6 "Dat is dan f 18,75."
- 7 "Wilt u even meegaan naar het bureau."
- 8 "Geef mij die kwast eens aan."
- 9 "Ik rijd altijd op lijn 2."
- 10 "Zo, deze straat is ook weer schoon."

Blok 4

5 Kies de goede.

(voorzetsels)

Achter iedere zin staan vier voorzetsels. Eén is er maar goed.
Kies maar uit.

- 1 de vakantie ga ik vaak zwemmen.
(op - na - tijdens - tussen)
- 2 zwemmen doe ik ook veel aan hardlopen.
(bij - tussen - op - naast)
- 3 die gracht dreef een stuk hout.
(aan - in - langs - naast)
- 4 deze sloot staan veel bomen.
(aan - langs - naast - onder)
- 5 hun huis hebben sommige mensen een tuin.
(in - achter - onder - na)
- 6 het mooie weer blijf ik toch thuis.
(vanwege - voor - ondanks - in)

6 Versterkers.

(woordenschat)

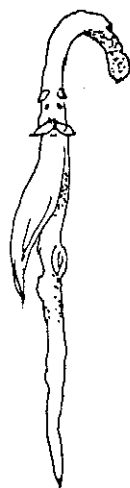
Sommige woorden kun je versterken door er een ander woordje vóór te zetten.

Als iemand heel erg *jong* is, dan is diegene *piepjong*.

In de eerste rij staan de versterkers en in de tweede rij de woorden.

Plak jij ze eens goed aan elkaar.

1 splinter	bleek
2 lijk	oud
3 stok	donker
4 aarde	hoog
5 dood	nieuw
6 toren	ziek
7 gras	droog
8 kurk	groen
9 stok	gezond
10 kei	doof
11 kern	hard

7 Twee betekenissen, een woord.

(homoniemen)

Hieronder zie je steeds twee verschillende omschrijvingen van hetzelfde woord. Jij moet uitvinden welk woord daarbij hoort.

Pas op, het is maar één woord.

deel van een plant - vel papier

Een *blad* is een deel van een plant,
maar een *blad* is ook een vel papier.

Nu jij. Doe je best.

1 niet zwaar - niet donker:

2 meubelstuk - rij vermenigvuldigingen:

3 stap - kort geleden:

4 zitmeubel - geldzaak:

5 einde - kasteel:

6 leren band - roeispaan:

7 om uit te drinken - hoofd van een beest:

8 om van te eten - om op te schrijven:

9 baas - deel van het lichaam:

10 meel - bloeiend deel van een plant:

8 Van klein naar groot.

(denkrelaties)

Er staan steeds vier woorden. Jij moet de volgorde goed maken. Je begint bij het minste (kleinste) en je gaat naar het meeste (grootste).

baby - peuter - kleuter - schoolkind

1 universiteit - voortgezet onderwijs - basisschool - speelzaal

2 kaars - zon - schijnwerper - lamp

3 orkaan - wind - bries - storm

4 dorp - stad - provincie - gehucht

5 tiener - baby - grijsaard - volwassene

6 boek - bladzijde - regel - alinea

7 jacht - roeiboot - vrachtboot - zeilboot

8 letter - woord - lettergreep - zin

9 glijbaan - speeltuin - pretpark - speelstraat

10 meer - zee - plas - vijver

Blok 4

9* Wat hoort bij elkaar?

(tegenstellingen)

Zoek bij een woord uit het eerste vak de tegenstelling op uit het tweede vak. Schrijf ze samen op.

1 spreker	eindpunt
2 ingewikkeld	vrouwelijk
3 start	modern
4 gezond	gaan
5 mannelijk	eenvoudig
6 regelmatig	ziek
7 klassiek	alleen
8 komen	eentonig
9 gezellig	ongeveer
10 gelukkig	luisteraar
11 lui	openlijk
12 samen	bedroefd
13 precies	saai
14 afwisselend	ijverig
15 geheimzinnig	onregelmatig

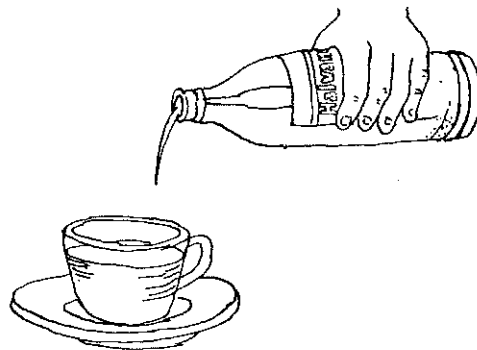
10* Is er hier iemand niet lekker?

(woordenschat)

In het volgende lesje was er iemand behoorlijk in de war. Je hebt natuurlijk allemaal wel eens van een *rol* drop gehoord. Maar heb je ook wel eens van een *scheutje* drop gehoord? Nee hè, dat is onzin.

In de volgende zinnen staan allemaal van die verkeerde combinaties. Haal eerst uit iedere zin het foute woord en maak daarna de zinnen in orde.

- 1 Bij de bakker kocht ik een pluk koekjes.
- 2 Ik doe altijd een scheutje suiker in de koffie.
- 3 Ik wil een rol melk in mijn thee.
- 4 Ik wil een zuchtje zout op mijn ei.
- 5 Er stond gisteren geen stapel wind.
- 6 Wil jij even een pak aardappelen kopen.
- 7 In de kast staat een klontje boeken.
- 8 Geef mij eens een wolkje watten aan.
- 9 Ik doe altijd een snuffje citroensap over vis.
- 10 Voor mijn vlieger kocht ik een knot touw.
- 11 Bij de bakker koop ik een zak beschuit.
- 12 Wil jij even een klos wol voor mij halen?

Blok 5

1 Hoe heet dat beroep?

(woordafleiding)

Gebruik zonodig je woordenboek.

- 1 Iemand die programma's *omroept*, is een omroeper.
- 2 Iemand die het *vullnis* ophaalt, noem je een
- 3 De baas van de *winkel* is de
- 4 Wie *piano* speelt is een
- 5 Het *uitgeven* van boeken wordt gedaan door een
- 6 Iemand die een orkest *dirigeert*, is een
- 7 De persoon die *groente* verkoopt, heet de
- 8 Een bestuurder van een *automobiel* noem je een
- 9 Wie iets nieuws *uitvindt*, is een
- 10 Als iemand *vrijwillig* iets doet, is dat een
- 11 Wie van de *handel* zijn beroep maakt, is een
- 12 Een man die *timmert*, noem je een
- 13 Iemand die *fluit* speelt, heet een
- 14 Als je postzegels *verzamelt*, ben je een

2 Wat is er gebeurd en wat krijg je dan?

(woordafleiding/werkwoord)

In de volgende zinnen moet je steeds zeggen wat er is gebeurd.
Wat je dan krijgt, schrijf je er achter.

touw - breken

Het *touw* is zojuist *gebroken*. Het *gebroken touw*.

vogeltje - vangen

In onze straat is een *vogeltje* *gevangen*.

Het *gevangen vogeltje*.

Nu jij.

1 kind - schrikken

Het kind is Het kind.

2 brood - beleggen

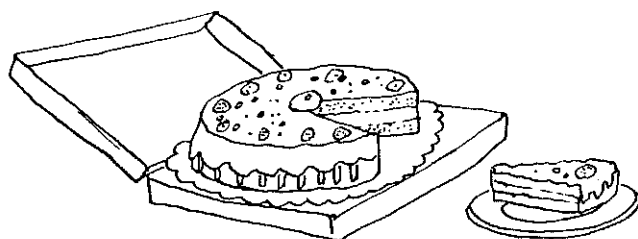
Het brood is Het brood.

3 fiets - huren

De fiets is De fiets.

4 diefstal - plegen

De diefstal is De diefstal.

5 brief - schrijven

De brief is

De brief.

6 broek - kopen

De broek is

De broek.

7 wedstrijd - afgelasten

De wedstrijd is

De wedstrijd.

8 huiswerk - maken

Het huiswerk is

Het huiswerk.

9 fiets - stelen

De fiets is

De fiets.

10 tekening - kleuren

De tekening is

De tekening.

11 moord - oplossen

De moord is

De moord.

12 taart - delen

De taart is

De taart.

3 Te ... te ... te.

(samenstellingen)

Van een bijvoeglijk naamwoord kun je een zelfstandig naamwoord maken.

De kamer is 3 meter *hoog*. De *hoogte* van de kamer is 3 meter.

Van hoog kun je hoogte maken door er -te achter te plakken.

Doe dat eens met de volgende woorden.

Daarna maak je met ieder woord een zin.

1 droog

5 dik

2 breed

6 hoog

3 diep

7 stil

4 ver

8 vlak

BLOK 5

4 Vaste voorzetsels.

(voorzetsels)

Bij sommige woorden hoort een vast voorzetsel.
Misschien heb je ze wel eens gehoord, misschien ook niet.
Samen komen we er vast wel uit.

Kies uit de volgende woorden: over - naar - tegen - met -
voor - aan - op - om

- 1 Je bent het eens iemand.
- 2 Je moet aandacht besteden iets.
- 3 Je hebt veel belangstelling iets.
- 4 Je vraagt altijd iets.
- 5 Je bemoeit je iemand.
- 6 Je praat iemand.
- 7 Je denkt iets.
- 8 Je wacht vaak iets.
- 9 Je voert een gesprek iets.
- 10 Je geeft iets iemand.

5 Wie staat er aan het hoofd?

(woordenschat)

Vaak is het zo, dat bij een groep mensen iemand de leiding heeft.
Meestal hebben die mensen een aparte naam.

Je ziet nu een paar van die namen:

aanvoerder - commandant - burgemeester - dirigent -
stationschef - kapitein - generaal - winkelchef -
minister-president - voorzitter

Probeer eens uit te zoeken waar deze mensen de leiding hebben.

- 1 de gemeente -
- 2 een station -
- 3 een elftal -
- 4 een schip -
- 5 de regering -
- 6 een winkel -
- 7 een orkest -
- 8 een vereniging -
- 9 een leger -
- 10 de brandweer -

6 Anders gezegd.

(synoniemen)

Hieronder zie je een aantal woorden.

Lees deze woorden eens door.

verdieping - afwezig - slachthuis - muzikant - zenuwachtig -
tentoonstelling - vervoer - mening - kapot - uitstekend

Nu zie je een aantal zinnen. In iedere zin staat een woord dat hetzelfde betekent als een van de woorden hierboven.

Zet achter de zinnen steeds een woordje van hierboven.

Schrijf de twee woorden, die hetzelfde betekenen op in je schrift.

- 1 Ik woon op de derde *etage*.
- 2 Ik wou vroeger altijd *musicus* worden.
- 3 In het museum is een *expositie* van moderne schilderijen.
- 4 Het *transport* van betonpalen is een moeilijk karwei.
- 5 Wat is jouw *opinie* over deze zaak?
- 6 De slager koopt vlees bij het *abattoir*.
- 7 Ik vind, dat jij *briljant* viool speelt.
- 8 Ik word *nerveus* van veel drukte.
- 9 Vandaag was er niemand *absent*.
- 10 Onze wasmachine is vaak *defect*.

7 Waarom . . . daarom.

(denkrelaties)

Kijk eens naar de volgende zinnen. Op de plaats van de puntjes hoort nog wat te staan. Je weet vast wel wat.

Vul dat maar in. Maak er een goede zin van.

Je moet goed eten om

Waarom moet je goed eten?

Je moet goed eten om gezond te blijven.

- 1 Ik doe veel aan sport om
- 2 om te zeggen dat ze niet konden komen.
- 3 Ik geef de planten water om
- 4 om je haar te kammen.
- 5 Mijn zus werkt op zaterdag om
- 6 om me tegen de regen te beschermen.
- 7 Ik ga regelmatig naar de tandarts om
- 8 Ik heb een nijptang nodig om

BLOK 5

8 Springen maar.

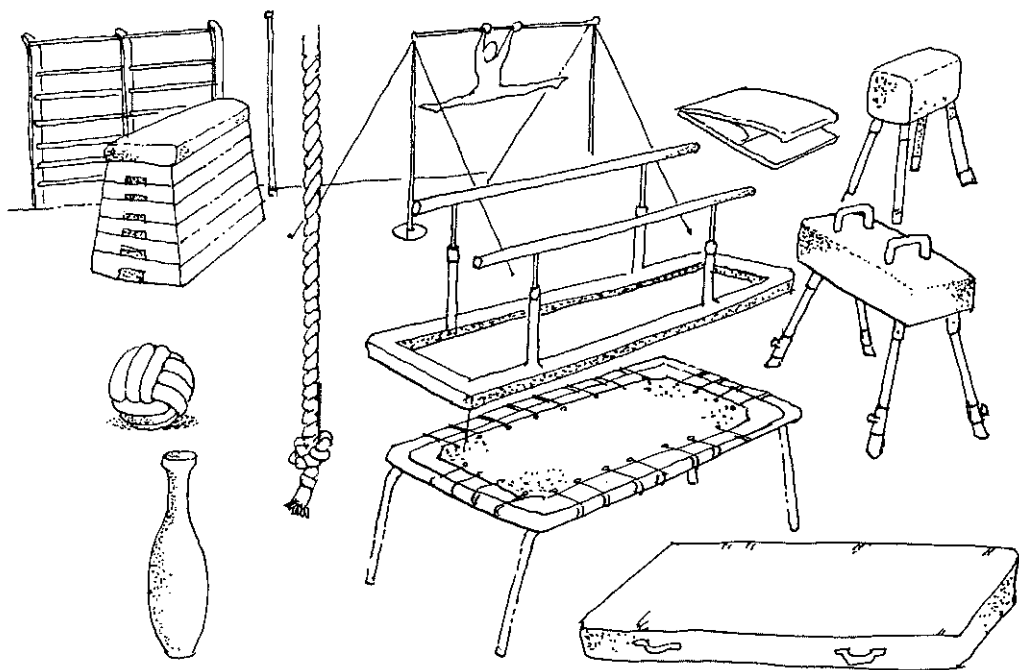
(woordenschat)

We gaan een rondje door de gymzaal lopen.

Jij moet opschrijven wat we met ieder onderdeel doen.

Je begint zo:

- 1 Ik klim in het wandrek met handen en voeten.
- 2 Daarna ga ik aan de ringen zwaaien.
- 3

9* Wie doet wat?

(woordenschat)

Een kapper knipt haren.

Maar wat doen de volgende personen?

Gebruik zonodig je woordenboek.

1 Een dirigent.	6 Een chirurg.
2 Een architect.	7 Een cassière.
3 Een directeur.	8 Een auteur.
4 Een loodgieter.	9 Een journalist.
5 Een verpleger.	10 Een boer.

1 Wat hoort erbij?

(woordafleiding/werkwoorden)

In iedere zin staat een zelfstandig naamwoord schuin gedrukt.

Bij dat woord moet jij het werkwoord bedenken.

Het gaat dus als volgt:

Ik heb een ingewikkelde *tekening* gemaakt. *Tekening* - *tekenen*.

- 1 Bij de *start* rent iedereen gelijk weg.
- 2 De *reis* was een groot succes.
- 3 De professor doet een *studie* over mugen.
- 4 De *afbraak* van die oude huizen was echt nodig.
- 5 De dieven sloegen op de *vlucht*.
- 6 De *rekening* was hoger dan we gedacht hadden.
- 7 In de *pauze* gaan we altijd buiten spelen.
- 8 Tijdens het *diner* werd mijn moeder niet lekker.
- 9 De *behandeling* bij de tandarts duurde erg lang.
- 10 Na de *operatie* nam de chirurg een kopje koffie.

Als het goed is, heb je nu tien werkwoorden gevonden.

Maak met elk werkwoord een goede zin.

2 Van een naar twee.

(samenstellingen)

Van één woord moet je twee woorden maken:

Een fietssleutel is *de sleutel van het slot van een fiets*.

- 1 Een sportterrein is
- 2 Een boottocht is
- 3 Een motorrijder is
- 4 Een feesttaart is
- 5 Een spreekkamer is
- 6 Een werelddeel is
- 7 Een stoommachine is
- 8 Sneeuwwit is
- 9 Een verkeersles is
- 10 Een dameschoed is
- 11 Een knoopsgat is
- 12 Een kapperszaak is

Blok 6

3 Steeds meer.

(trappen van vergelijking)

Fatima is *sterk*, Dennis is *sterker*, maar Sanne is het *sterkst*.

- 1 Bettina gaf een *brutaal* antwoord. Ik vind het antwoord van Harrie nog Dat is wel het antwoord, dat ik ooit gehoord heb.
- 2 Het sportveld is bij de doelen nogal *slecht*. Van goaltje schieten wordt het nog Maar er kullen in graven is wel het
- 3 Ik had gisteren een *goed* idee. Maar vandaag heb ik een idee. Dit is wel het idee, dat ik kan bedenken.
- 4 Ik heb *weinig* geld. Peter heeft nog, maar Albert heeft het geld.
- 5 Deze film is *spannend*. Die van gisteren was iets Morgen komt echter de film.

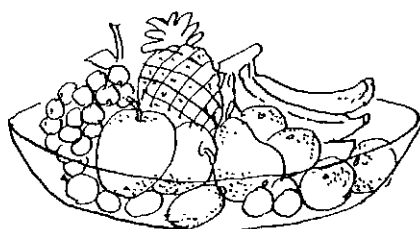
4 Afkortingen zoeken.

(afkortingen)

In de zinnen hieronder kun je voor een aantal woorden afkortingen gebruiken.

Schrijf die woorden op en zet de afkorting erachter.

- 1 Op pagina 13 staat een leuk bericht.
- 2 In verband met het slechte weer kom ik niet.
- 3 Maandag jongstleden ben ik thuis gebleven.
- 4 Ik heb veel gegeten, onder andere twee peren.
- 5 Ik kreeg circa twintig gulden op mijn verjaardag.
- 6 Appels, pruimen, peren, enzovoorts zijn vruchten.
- 7 Het schip zond een save our souls uit.
- 8 Van Amsterdam naar Utrecht is ongeveer 40 kilometer.
- 9 Wil jij voor mij een kilogram appels kopen.
- 10 Dit vliegtuig gaat naar de Verenigde Staten.

5 Niet dit, maar dat.

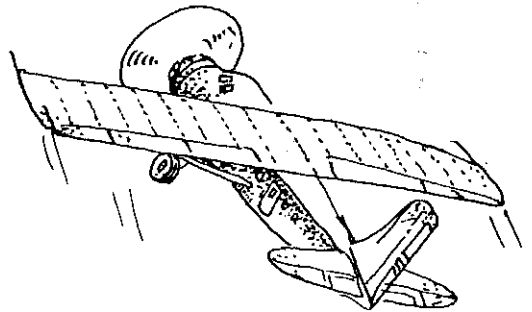
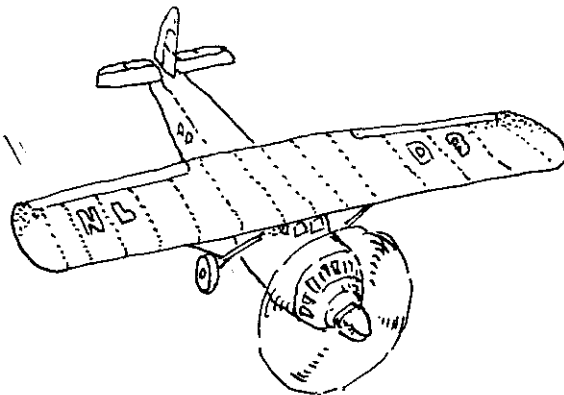
(tegenstellingen)

Maak de volgende zinnen eens compleet door het tegengestelde in te vullen.

- 1 Karim heeft het altijd druk, terwijl ik
- 2 Vandaag scheen eerst de zon, maar daarna
- 3 Toen de eerste bus vertrok, kwam
- 4 Kato kreeg de sommen in de gaten, maar
- 5 Het ene vliegtuig stijgt op, terwijl het andere
- 6 Een gek kan meer vragen dan tien wijzen
- 7 Ik heb mijn geld verloren, maar mijn zusje
- 8 Die man werd gearresteerd, maar ook weer snel
- 9 Om hier nieuwe huizen te kunnen bouwen,
moeten ze eerst.
- 10 Als je niet wilt stoppen, kan je best nog

Als je het zelf niet weet, kun je hieruit kiezen:

- heeft het gevonden.
- de andere aan.
- vrijgelaten.
- de oude slopen.
- daalde.
- niets te doen heb.
- kunnen beantwoorden.
- doorrijden.
- regende het.
- ik snapte er niets van.

Blok 6

6 Uitdrukkingen.

(figuurlijk taalgebruik)

De volgende uitdrukkingen zijn nog niet af.

Er moet nog een werkwoord bij.

Kies maar uit de rij werkwoorden welke er bij hoort.

1 Zich uit de naad	zetten
2 Een gat in de dag	meewaaien
3 Zich een hoedje	lezen
4 Zich op zijn gemak	snakken
5 Een toontje lager	slapen
6 Iemand de les l.	voelen
7 Naar adem s.	schrikken
8 Als kat en hond l.	zingen
9 Met alle winden m.	leven
10 Iemand in het zonnetje z.	werken

7 Is dit van mij?

(voornaamwoorden)

Schrijf het volgende lesje over:

- 1 Ik pak *mijn* boeken. Ze zijn van *mij*.
- 2 Jij pakt *jouw* boeken. Ze zijn van *jou*.
- 3 Zij pakt *haar* boeken. Ze zijn van *haar*.
- 4 Hij pakt *zijn* boeken. Ze zijn van *hem*.
- 5 Wij pakken *onze* boeken. Ze zijn van *ons*.
- 6 Jullie pakken *jullie* boeken. Ze zijn van *jullie*.
- 7 Zij pakken *hun* boeken. Ze zijn van *hen*.

Vul een van de volgende woorden in:

mijn - mij - jouw - jou - haar - zijn - hem -

onze - ons - jullie - hun - hen

Vaak zijn meerdere antwoorden goed!

- 1 Het meisje gaat naar huis.
- 2 Peter is pen verloren.
- 3 Mijn oma heeft iets aan gevraagd.
- 4 Wil jij boeken van tafel halen?
- 5 Wij hebben gisteren fietsen schoongemaakt.
- 6 Karel is potlood kwijt. Hij leent er een van
- 7 Zij speelt altijd met vriendinnetje.
- 8 Wij zijn huiswerk vergeten.

8 Wat doe je met?

(woordenschat)

Met een kwast kun je

Schrijf van de volgende voorwerpen op wat je er mee kunt doen.

1 Een schaar	6 Een microfoon
2 Een hamer	7 Een encyclopedie
3 Een telefoon	8 Een kopieerapparaat
4 Een pen	9 Een pan
5 Een nijptang	10 Een paperclip

9* Zinnen afmaken.

(voegwoorden)

Je krijgt het begin van een zin met een voegwoord.

Jij moet de zin op een goede manier afmaken.

- 1 Ik doe niet mee, want
- 2 Jan komt niet buiten spelen, omdat
- 3 Ik lees de krant, terwijl
- 4 Je moet je nagels knippen, want
- 5 Ik wil wel komen, maar
- 6 Karim eet zijn brood op, voordat
- 7 Ik ga buiten spelen, want
- 8 Wil jij de juf even roepen, want

10* Uitzoeken maar.

(synoniemen)

Hieronder staan allemaal woorden door elkaar. Er horen er steeds twee bij elkaar. Die woorden betekenen hetzelfde. Zet jij ze eens netjes bij elkaar.

hobby		team	
trottoir	doelman	oefenen	
acteur	W.C.	trainen	sympathiek
keeper	stoep	toilet	
ploeg	vrijtijdsbesteding	talent	
aardig	toneelspeler	aanleg	

BLOK 7

1 Van een werkwoord naar een bijvoeglijk naamwoord.

(woordafleiding/werkwoorden)

Het woord dat voor de zin staat, moet je invullen op de plaats van de puntjes. Dat woord verandert dan wel een beetje:

verkoop - de kaartjes.

De kaartjes zijn *verkocht*.

Het wordt dus: de *verkochte* kaartjes.

1 sluiten	de winkel.
2 leren	de professor.
3 bedenken	het verhaal.
4 aankomen	de reizigers.
5 verdwalen	de vreemdeling.
6 opzoeken	de woorden.
7 vertragen	de trein.
8 kopen	de boodschappen.
9 verzinnen	de leugen.
10 schrijven	de brief.
11 verliezen	de portemonnee.
12 vervuilen	het water.
13 bekijken	het t.v.-programma.

2 Beroepen.

(woordenschat)

Hieronder zie je een aantal beroepen.

Weet jij wat mensen met zo'n beroep eigenlijk doen?

Gebruik je woordenboek.

- 1 Een leerkracht is iemand, die
- 2 Een dirigent is iemand, die
- 3 Een architect is iemand, die
- 4 Een automonteur is iemand, die
- 5 Een postbode is iemand, die
- 6 Een conciërge is iemand, die
- 7 Een bouwvakker is iemand, die
- 8 Een advocaat is iemand, die
- 9 Een chirurg is iemand, die
- 10 Een orthodontist is iemand, die

3 Welk woord hoort er niet bij?

(denkrelaties)

Vertel steeds welk woord er niet bij hoort en ook waarom niet.

- 1 snijden - hakken - vouwen - knippen.
- 2 wensen - aanbieden - willen - verlangen.
- 3 uitstekend - uitgebreid - goed - prima.
- 4 gisteren - binnenkort - direkt - morgen.
- 5 trompet - fluit - piano - doedelzak.
- 6 Utrecht - Groningen - Limburg - Amsterdam.
- 7 kanaal - dijk - polder - rivier.
- 8 zonnebril - kunstgebit - gehoorapparaat - bril.
- 9 dammen - schaken - voetbal - ganzenbord.
- 10 basketbal - volleybal - korfbal - voetbal.

4 Welk voegwoord.

(voegwoorden)

Vul op de plaats van de puntjes zelf een voegwoord in.

- 1 Ik heb een paraplu bij me, het regent.
- 2 Ik slaap veel, hij kan bijna nooit slapen.
- 3 Mijn vader gaat naar de dokter, hij is steeds duizelig.
- 4 Ik maak mijn huiswerk, mijn broertje speelt.
- 5 Ik wil niet, je zulke dingen zegt.
- 6 hij naar school ging, is hij gevallen.
- 7 Ik mag geen televisie kijken, ik hoofdpijn heb.
- 8 Sommige mensen zorgen goed voor hun dieren,
anderen ze verwaarlozen.

BLOK 7

5 Wat was de vraag?

(denkrelaties)

- 1 vraag: ?
antwoord: Nee, ik ben zelden ziek.
- 2 vraag: ?
antwoord: Doordat ik over een spijker gereden ben.
- 3 vraag: ?
antwoord: Jawel, maar ik wil hem eerst zelf gebruiken.
- 4 vraag: ?
antwoord: Nee, maar Rob komt wel.
- 5 vraag: ?
antwoord: Ik heb al drie keer meegelopen.
- 6 vraag: ?
antwoord: Wij zijn naar Italië geweest.
- 7 vraag: ?
antwoord: Het gaat wel. In rekenen ben ik niet zo goed.
- 8 vraag: ?
antwoord: De vorige plaat vond ik beter.

6 Ver . . . ver . . . ver . . . ver . . .

(samenstellingen)

Je kan een straat *verbreden* als deze niet *breed* genoeg is.

Je gaat geluid *versterken* als het niet *sterk* genoeg is.

Als de hulsbaas de huur niet *hoog* genoeg vindt,
gaat hij de huur *verhogen*. Ga eens zelf verder:

- 1 Een rivier gaat vervuilen, als men er veel in gooit.
- 2 Als je niet mager genoeg bent, ga je
- 3 Je gaat een baby verschonen, als die niet genoeg is.
- 4 Als je iets niet nieuw genoeg vindt, kan je het
- 5 Je kunt een prijs verlagen, als deze niet genoeg is.

7* Je ziet het wel, maar je hoort het niet. (woordenschat)

Hieronder staan telkens twee woorden naast elkaar.
Ze zijn verschillend, maar als je ze uitspreekt hoor je hetzelfde.
Jij moet met ieder woord een zin maken. Uit die zinnen moet je kunnen lezen dat ze een verschillende betekenis hebben.

- 1 hij en hei.
- 2 zei en zij.
- 3 wei en wij.
- 4 leiden en lijden.
- 5 reist en rijst.
- 6 eis en ijs.
- 7 hard en hart.
- 8 rouw en rauw.
- 9 eik en ijk

8* Nieuwe zinnen. (zinstructuur)

Een zin waar twee keer hetzelfde in staat, kun je korter maken.
Maak de volgende zinnen korter.
Schrijf de nieuwe zinnen in je taalschrift.

- 1 De mensen vluchten en de dieren vluchten.
- 2 Kees staat op en Kees gaat naar huis.
- 3 Ga je zwemmen of ga je voetballen?
- 4 In Nederland heeft het gesneeuwd en in België heeft het gesneeuwd.
- 5 De kinderen stonden op de stoelen en op de tafels.
- 6 In de kast liggen schriften en op de tafel liggen schriften.
- 7 Deze man koopt postzegels en verkoopt postzegels.
- 8 Mark gaat naar de derde klas of de vierde klas.
- 9 Morgen eten we erwtensoep en morgen eten we pannenkoeken.
- 10 Vandaag gaan we rekenen en morgen gaan we lezen.
- 11 Jan heeft hem gezien, maar Marij heeft hem niet gezien.
- 12 Gisteren hebben we hier gespeeld en eergisteren hebben we hier ook gespeeld.

Blok 8

1 Lijmen maar.

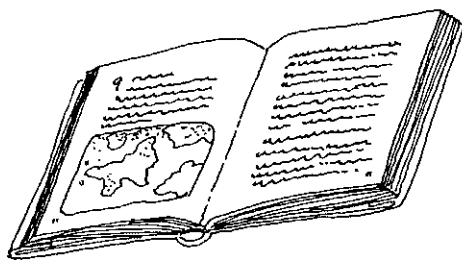
(samenstellingen)

Je kiest een woord uit de eerste rij en een ander woord uit de tweede rij. Als je ze aan elkaar plakt, moeten de woorden uit de eerste rij iets veranderd worden.

dansen en feest wordt dansfeest.

Nu jij:

1 typen	boek
2 glijden	machine
3 knippen	glas
4 kopen	bad
5 kleuren	tang
6 schuilen	kamer
7 lezen	man
8 brommen	plaats
9 zwemmen	potlood
10 wachten	baan
11 drinken	fiets
12 rijden	weg

Kies nu vijf nieuwe woorden uit en maak daarmee een zin.

2 Vergrotende trap.

(trappen van vergelijking)

In de volgende zinnen staan steeds twee woorden tussen haakjes. Je gaat de zinnen overschrijven.

De woorden tussen haakjes moeten dan veranderd worden.

Ik ben (dik) dan mijn broer, maar mijn zus is het (dik).

Ik ben *dikker* dan mijn broer, maar mijn zus is het *dikst*.

1 Kees sprong (hoog) dan zijn vriend, maar Inge sprong het (hoog).

2 Weet jij wie de (beroemd) hardloper van Nederland is?

3 De (duur) sportschoenen zijn niet altijd de (goed).

4 Het ene leesboek is (spannend) dan het andere.

5 De (hard) schreeuwers zijn dikwijls het (bang).

6 Dat was het (schitterend) doelpunt dat ik heb gezien.

7 Mijn vader verdient (weinig) dan jouw vader.

8 De ene sportzaal is (goed) dan de andere.

9 Wij hebben (veel) knikkers dan jullie, maar zij hebben de (veel) knikkers.

3 Woorden die hetzelfde betekenen.

(synoniemen)

Probeer een woord te vinden dat hetzelfde betekent als het gegeven woord. De eerste letter staat er al.

- 1 trottoir - s.
- 2 schrijftafel - b.
- 3 historie - g.
- 4 militair - s.
- 5 export - u.
- 6 import - i.
- 7 pagina - b.
- 8 auteur - s.
- 9 journalist - v.
- 10 finish - e.
- 11 repetitie - o.
- 12 hospitaal - z.

Blok 8

4 Spreekwoorden.

(figuurlijk taalgebruik)

Hieronder zie je een aantal zinnen. Bij iedere zin hoort een spreekwoord. De zinnen staan in lesje A.

De spreekwoorden staan in lesje B.

Je zoekt uit welke zinnen bij elkaar horen en schrijft ze naast elkaar op.

A:

- 1 Dat meisje lijkt precies op haar moeder.
- 2 Waar je veel van houdt, daar praat je ook veel over.
- 3 Je denkt dat anderen op dezelfde manier denken als jij doet.
- 4 Je moet dat maar niet overal rondvertellen.
- 5 De mensen die zeggen dat ze alles het beste weten, doen het werk vaak niet.
- 6 Ik voel mij thuis het best op mijn gemak.
- 7 Je kunt je beter geen zorgen maken, voordat het echt nodig is.
- 8 Je moet weten wanneer je moet opstappen.

B:

- 1 Dat moet je niet aan de grote klok hangen.
- 2 Er is een tijd van komen en er is een tijd van gaan.
- 3 De beste stuurlui staan aan wal.
- 4 Waar het hart vol van is, loopt de mond van over.
- 5 Zoals het klokje thuis tikt, tikt het nergens.
- 6 Maak je geen zorgen voor de dag van morgen.
- 7 Zoals de waard is, vertrouwt hij zijn gasten.
- 8 De appel valt niet ver van de boom.

5 Hoe heten ze?

(woordenschat)

- 1 De broer van je vader is je
De zuster van je vader is je
- 2 De man van je zuster is je
De vrouw van je broer is je
- 3 De moeder van je vader is je
De vader van je moeder is je
- 4 De dochter van je tante is je
De zoon van je tante is je

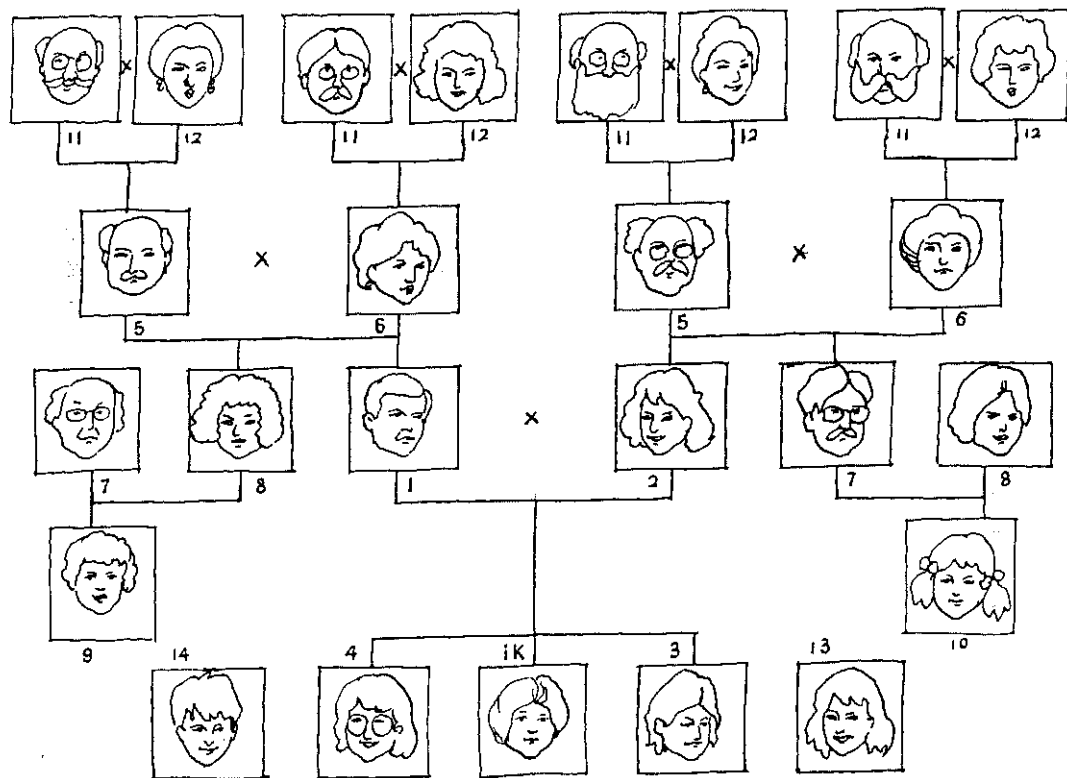
5 De vader van je opa is je

De vrouw van je oom is je

6 Je vader en moeder zijn je

Een ander kind van je moeder is je of je

Als je broer of zuster een kind krijgt, dan ben jij

1 vader

2 moeder

3 broer

4 zus

5 grootvader/opa

6 grootmoeder/oma

7 oom

8 tante

9 neef

10 nicht

11 overgrootvader

12 overgrootmoeder

13 schoonzus

14 zwager

X = betekent getrouwd met.

Blok 8

6 Hoe is hij dan?

(woordenschat)

In de zinnen hieronder moet je op de plaats van de puntjes steeds een passend woord invullen. Je mag ze zelf verzinnen.

In onze tuin speelt een poesje.

In onze tuin speelt een *klein* poesje

1 Harrie heeft schoenen gekocht.

2 Ik ben gisteren van een muur gesprongen.

3 Mijn vader heeft een cake gebakken.

4 Die jongen is van de trap gevallen.

5 Die zangeres is vanavond op de televisie.

6 Zij hebben een boek gelezen.

7 Waarom stel jij altijd van die vragen?

8 Worden hier ook huizen gebouwd?

9 Wij halen altijd kranten op.

10 Voor dat probleem weet ik geen oplossing.

7* Van twee naar een.

(zinsstructuur)

Maak er twee-in-één-zinnen van.

Dit is een lesje. Dit lesje moet je maken.

Dit is een lesje, dat je moet maken.

1 Marian heeft een fiets.

Deze fiets roest snel.

2 Esther woont in Breda.

In Breda zijn gezellige winkelstraten.

3 Hij gaat naar de winkel.

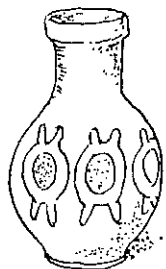
In die winkel zijn de artikelen het goedkoopst.

4 Els koopt een oude vaas.

Deze oude vaas is heel kostbaar.

5 Jij mag van mij nog niet alleen op straat spelen.

Jij bent nog veel te klein.

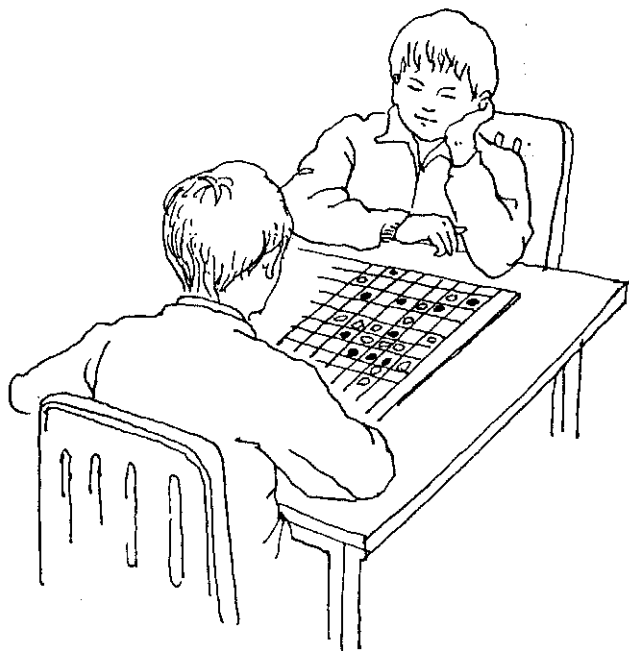

8* Wat komt hiervoor?

(zinsbetekenis)

Je krijgt steeds het einde van een zin.
Jij moet daar een goed begin bij zoeken.
Lees wel even na of je zin klopt.

- 1 , omdat ik dan bang word.
- 2 , want anders val ik overdag in slaap.
- 3 , terwijl ik liever schaak.
- 4 , maar ik heb helemaal niets gedaan.
- 5 , voordat we naar het feest gingen.
- 6 , zodat ik in bed moet blijven.
- 7 , omdat ik mijn verkering zag lopen.
- 8 en dat is maar goed ook.
- 9 of Malika ook meedeed.
- 10 , als je altijd zit te praten.

Blok 9

1 Wat is dat?

(samenstellingen)

Hieronder zie je een aantal woorden.

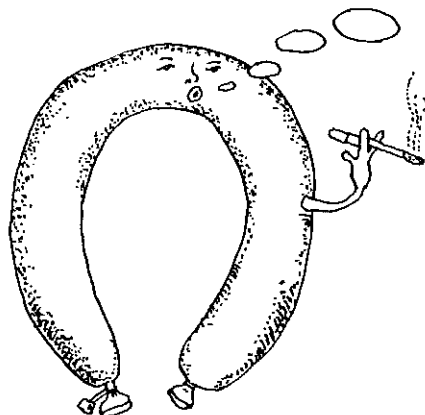
Vul eens in waar deze zaken voor dienen.

Een typemachine is een *machine* om mee te *typen*.

Een schoolreisje is een *reisje* dat je maakt met de *school*.

Nu jij:

- 1 Zomervakantie is
- 2 Een kleurboek is
- 3 Een groentewinkel is
- 4 Een badkamer is
- 5 Een kleurpotlood is
- 6 Een rookworst is
- 7 Een telefoonboek is
- 8 Een wachtkamer is
- 9 Een zwembroek is
- 10 Een regenjas is
- 11 Een sneltrein is
- 12 Een verjaardagstaart is

2 Zinnen bedenken.

(trappen van vergelijking)

snel (vlinder, vogel, vliegtuig)

Een vlinder kan *snel* vliegen. Een vogel vliegt echter *sneller*.

Maar een vliegtuig vliegt het *snelst*.

1 groot (plant, struik, boom).

2 bekend (zanger, acteur, sportvrouw).

3 glad (leuning, glijbaan, paling).

4 dun (lucifer, naald, haar).

5 goed (viltstift, balpen, vulpen).

6 weinig (Mohammed, Laila, Ineke).

3 Een ander woord bedenken.

(synoniemen)

In iedere zin staat een schuingedrukt woord.
Bedenk daar eens een ander woord voor.

- 1 Wie niet kan rijden, kan maar beter gaan *wandelen*.
- 2 Volgende week gaan we de gymtijden *wijzigen*.
- 3 In de pauze mogen we *ophouden* met werken.
- 4 Het kind stond te *beven* van de kou.
- 5 Als we *rennen*, kunnen we nog op tijd komen.
- 6 Ik ga morgen een andere trui *aandoen*.
- 7 De klimmers *bestijgen* de berg.
- 8 Een topsporter moet veel *trainen*.

4 Wie zegt het?

(denkrelaties)

- 1 "Anders nog iets, mevrouw?"
- 2 "Mag ik uw rijbewijs even zien, mijnheer?"
- 3 "Een enkeltje Groningen, alstublieft."
- 4 "Zo, geen gaatjes. Nou, over een half jaar terugkomen."
- 5 "Voorwaarts . . . mars!"
- 6 "En dan kopt Rinus de bal in. Grandioos. Eén-nul voor België in de achtste minuut!"
- 7 "Jan, wil jij op je eigen blaadje kijken."
- 8 "Mag ik van u twee koffie en een broodje kaas."
- 9 "Reizigers voor de richting Den Haag dienen hier over te stappen."
- 10 "Uw plaatsbewijzen, alstublieft."

Blok 9

5 De fiets.

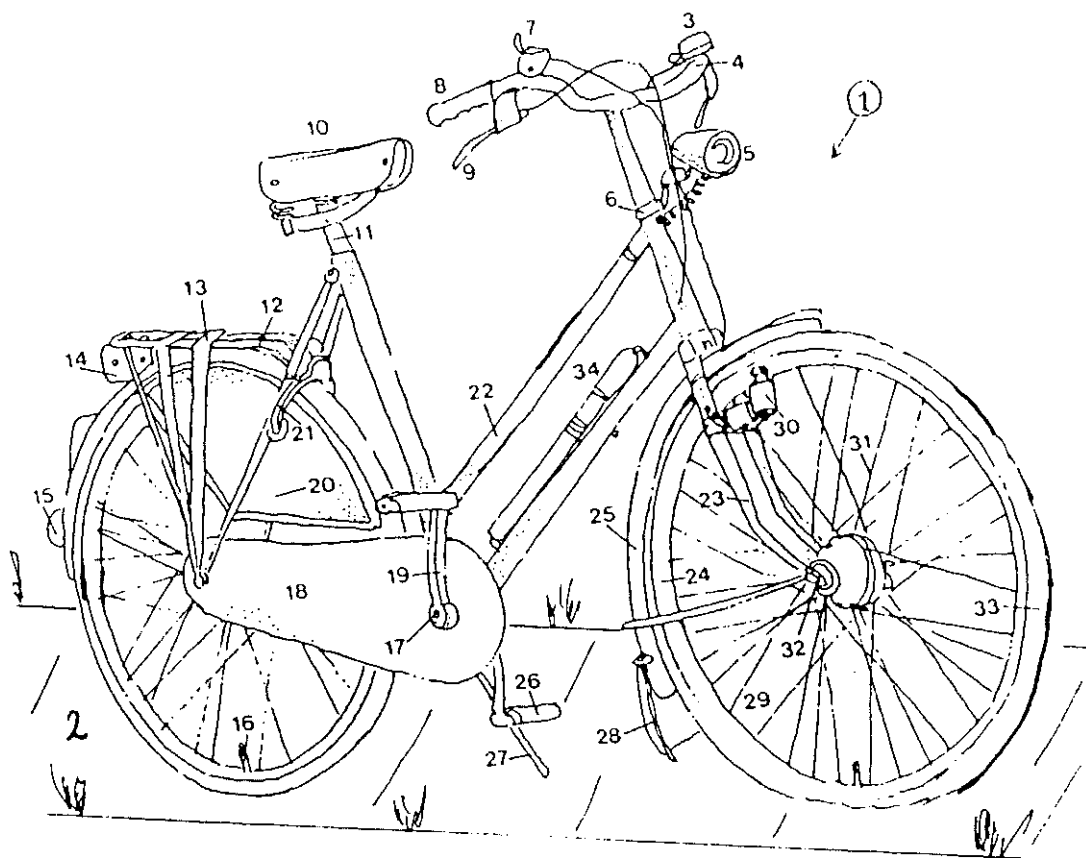
(woordenschat)

Fietsen Fietsen Fietsen Fietsen Fietsen

Er zit meer aan een fiets dan je denkt!

Zet de juiste nummers bij de juiste onderdelen.

snelbinder - achterlicht - rem - zadel - versnelling - stuur -
bel - voorlamp - reflector - bagagedrager - ventiel - velg -
spatbord - fietsslot - trapas - zadelpen - handvat - balhoofd -
kettingkast - crank - jasbeschermer - frame - vork - as -
dynamo - trapper - standaard - wiel - band - fietspomp -
spaak - spatlap - fiets - fietspad

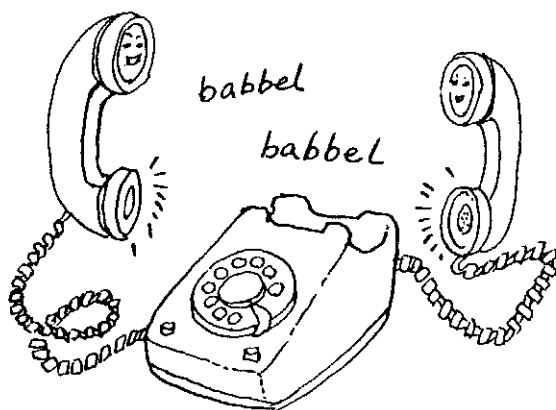

6* Welke hoort er bij?

(woordafleiding/werkwoorden)

Welke zelfstandige naamwoorden horen bij de volgende werkwoorden?

1 zingen	gezing
2 treden	
3 raden	
4 denken	
5 bestraten	
6 transporteren	
7 horen	
8 telen	
9 noemen	
10 leiden	
11 musiceren	
12 demonstreren	
13 spelen	
14 ventileren	
15 opnemen	
16 ontheffen	
17 telefoneren	
18 schrijven	
19 dringen	
20 combineren	

7* Kiezen maar.

(voegwoorden)

Hieronder staan wat zinnen. In iedere zin moeten er twee stukken aan elkaar geplakt worden. Jij moet kiezen welk woordje je daar voor gebruikt.

Zo'n woordje noemen we trouwens een *voegwoord*.

- 1 Nancy kreeg een lintje, (omdat/voordat) zij het hoogste sprong.
- 2 Jantje zegt niets meer, (want/omdat) hij is kwaad.
- 3 Wendy eet twee boterhammen, (voordat/doordat) ze naar zwemmen gaat.
- 4 Ik kan niet komen, (want/maar) mijn moeder is ziek.
- 5 Ik moet mijn huiswerk maken, (voordat/terwijl) ik ga spelen.
- 6 Hij lust geen drop, (terwijl/omdat) ik niet van lollies houd.
- 7 Jesse is kwaad, (omdat/terwijl) Eva zijn tekening verscheurt.

Blok 10

1 Even lezen.

(samenstellingen)

Lees het volgende verhaaltje eens door.

Laatst kwam ik bij de kruidenier een worstelaar tegen. Hij is de leraar van mijn vriendje. Dat was vroeger een bangerd. Als ze hem voor stommerik uitscholden, rende hij hard weg. Op een dag zei iemand weer bangerik tegen hem. Maar. . . van zijn worstel-leraar had hij nu wat trucjes geleerd. Hij zei: "Ik ben een slimmerik, geen bangerik. Maar jij, jij bent waarschijnlijk zo'n stommerd dat je niet eens op handen en voeten kunt staan." De schreeuwdeed dat natuurlijk meteen. Mijn vriendje gaf hem toen een flinke trap tegen zijn achterste. Iedereen barstte in lachen uit en hij was de winnaar.

Haal nu uit dit lesje alle woorden die op -aar, -erd en -ik eindigen en zet ze keurig in drie rijtjes.

-aar	-erd	-ik
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

2 Zet er maar wat achter.

(samenstellingen)

- 1 Iemand die heel eng doet, is een
- 2 Iemand die iets gewonnen heeft, is een
- 3 Een mens dat stom doet, is een
- 4 Iemand die anderen iets leert, is een
- 5 Als je vaak bang bent, noemen ze je een
- 6 Als je van worstelen je sport maakt, word je misschien een

3 Rare woorden.

(woordenschat)

Hieronder staan een beetje rare woorden.

Toch hoor je ze best vaak gebruiken.

Probeer ze eens in de goede zin te zetten.

spatje - wolkje - korreltje - kruimeltjes - snufje - greintje - likje

1 Die stoel kan wel een verf gebruiken.

2 Eén water kan je hele tekening bederven.

3 De baby gooidde allemaal brood op de grond.

4 Die grote hond doet geen kwaad.

5 Er moet nog een zout op het eten.

6 Heeft u voor mij een melk in de koffie?

7 Die jongen fantaseert zoveel.

Die moet je met een zout nemen.

4 Hoe moet dat nu verder?

(figuurlijk taalgebruik)

Je ziet hieronder steeds het begin van een aantal

spreekwoorden. Jij moet ze afmaken. Onder het lesje staat

waar je allemaal uit kunt kiezen.

1 Zoals de ouden zongen,

2 Beter één vogel in de hand,

3 Wie het laatst lacht,

4 Wie niet sterk is,

5 Je moet geen slapende honden

6 Beter een half ei,

7 De morgenstond heeft

8 Na regen

9 Als de kat van huis is,

10 Hoge bomen,

Kies hier maar uit:

. wakker maken.

. lacht het best.

. dan een lege dop.

. dansen de muizen op tafel.

. dan tien in de lucht.

. piepen de jongen.

. goud in de mond.

. komt zonneschijn.

. vangen veel wind.

. moet slim zijn.

Blok 10

5 Dit hoort bij dat.

(denkrelaties)

In het volgende lesje staan steeds twee woorden die met elkaar te maken hebben. Dan staat er nog een woord. Daar moet jij er een bij verzinnen.

Hond - poes Koe -

Op de puntjes kan staan: *schaap*. Waarom?

Een hond en een poes zijn beide huisdieren en een koe en een schaap zijn beide boerderijdieren.

Hoog - laag Mooi -

Op de puntjes kan staan: *lelijk*. Waarom?

Hoog en laag zijn tegenstellingen.

Dus moet je ook het tegengestelde van mooi invullen.

1 Recht - krom Oud -

2 Wit - kleur Acht -

3 Boek - lezen Televisie -

4 Drinken - dorst Eten -

5 Water - zwemmen Lucht -

6 Vader - moeder Oom -

7 Tijger - roofdier Poes -

8 Oliebollen - oudjaar Eieren -

9 Pen - schrijven Schaar -

10 Amsterdam - stad Noorwegen -

6 Invoegen.

(woordenschat)

In het volgende lesje zie je steeds een zin.

Achter elke zin staat een woord.

Jij moet dat woord op de juiste plaats in de zin zetten.

Die jongen eet nooit zijn eten op. *kleine*

Die *kleine* jongen eet nooit zijn eten op.

1 In het park staan bomen. *hoge*

2 Kim heeft verleden week een fiets gekregen. *nieuwe*

3 Wij hebben gisteren taartjes gegeten. *lekkere*

4 Heb jij een zakdoekje voor mij? *papieren*

5 Ik snap die sommen niet. *ingewikkelde*

Nu moet je twee woorden in de zin plaatsen.

6 De man zat op een stoel. *houten* en *oude*

7 De zangeres had een telefoonnummer. *beroemde* en *geheim*

8 Door dat verhaal kreeg ik een nachtmerrie. *vreselijke* en *enge*

9 De plant heeft mooie bloemen. *rode* en *bloeiende*

10 In het zwembad hebben ze een glijbaan. *hoge* en *nieuwe*

7 Wat was de vraag?

(denkrelaties)

1 ".....?"

"Ja, natuurlijk heb ik het vuurwerk gezien."

2. ".....?"

"Nee, want ik heb geen horloge."

3 ".....?"

"Dan moet u de eerste rechts en daarna links.

U ziet het dan vanzelf."

4 ".....?"

"Nee, ik moest gisteren vroeg naar bed."

5 ".....?"

"Ik heb al een half jaar pianoles."

6 ".....?"

"Wij gaan dit jaar naar Zuid-Limburg."

7 ".....?"

"Ik heb nog nooit gevlogen."

8 ".....?"

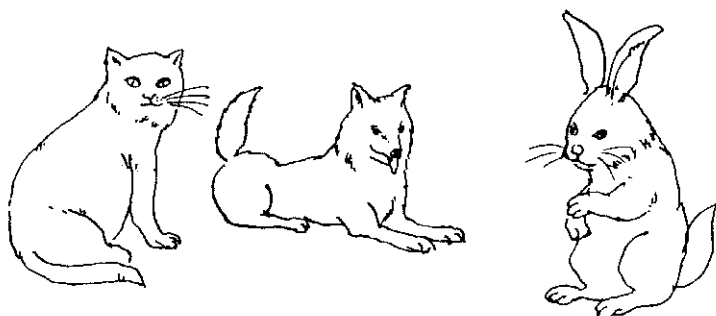
"Nee, vanmiddag ga ik bij Mirjam spelen."

9 ".....?"

"Ja, wij hebben een hond, een poes en een konijn."

10 ".....?"

"Nou, soms vind ik het niet zo leuk."

Blok 10

8* Werkwoorden zoeken.

(woordafleiding)

Schrijft komt van het werkwoord *schrijven*.

Welke werkwoorden horen er bij de volgende zelfstandige naamwoorden?

1 komst	
2 slag	
3 gebak	
4 leugen	
5 bediende	
6 drank	
7 winst	
8 gedachte	
9 beloning	
10 serveerster	
11 verhuizing	
12 kleding	
13 gang	
14 schrift	
15 landing	

9* Anders gezegd.

(zinsstructuur)

Mama zegt: "Ik ga morgen naar de markt."

Deze zin kun je ook anders zeggen. Mama zegt, dat ze morgen naar de markt gaat. Alle aanhalings-tekens verdwijnen dan.

Piet vraagt: "Mag ik een snoepje?"

Piet vraagt of hij een snoepje mag.

Probeer jij dit ook eens.

1 Lotje zegt: "Ik lust geen andijvie." Lotje zegt, dat

2 Pim vraagt: "Mag ik televisie kijken?" Pim vraagt of

3 "Er zit een haar in mijn soep," zei de dame. De dame

4 "Is de tafel al gedekt?" vraagt mama. Mama vraagt

5 Oma roept: "Praat eens wat harder." Oma

6 Tante Lies vertelde: "Vroeger was ik zangeres." Tante

7 Oom Thijs vraagt: "Gaan jullie mee naar de kermis?"

Oom

8 Joop vraagt: "Hoe laat moeten we verzamelen?"

Joop

1 Het werkwoord.

Woorden die zeggen wat iemand of iets doet, noemen we een werkwoord. Vul maar eens wat *werkwoorden* in:

1 Ik kan <i>eten</i> .	5 Een vogel kan
2 De schaar kan	6 Auto's kunnen
3 Het kind kan	7 Een vis kan
4 Water kan	8 Planten kunnen

De woorden die je hebt ingevuld zijn *werkwoorden*.

2 Zinnen maken.

Hier zijn vijf werkwoorden. Maak met ieder werkwoord een zin.

lopen - spelen - schrijven - lezen - drinken

Verzin nog vijf werkwoorden en maak daar ook zinnen mee.
Onderstreep de werkwoorden.

3 Weg ermee.

In iedere regel staat een woord dat geen werkwoord is. Welk is dat?

- 1 lopen, denken, huizen, eten
- 2 kijken, zien, brillen, gluren
- 3 groeien, koelen, bloeien, stoeien
- 4 rennen, kennen, dennen, wennen
- 5 moppen, koppen, stoppen, foppen

4 Doe je mee?

Voor ieder werkwoord kun je *ik* of *wij* zetten. Doe maar.

1 lopen	ik loop	wij lopen
2 kijken	ik	wij
3 horen	ik	
4 weten		
5 schrijven		
6 lezen		
7 spelen		
8 ballen		

WERKWOORDEN A

5 Werkwoorden gezocht.

Schrijf de onderstaande zinnen over en zet een streep onder de werkwoorden.

- 1 Het is vandaag lekker weer.
- 2 Wij gaan naar het zwembad.
- 3 In de kleedhokjes kleden wij ons om.
- 4 We springen allemaal tegelijk in het water.
- 5 We doen ook een wedstrijdje onder-water-zwemmen.
- 6 Na twee uur gaat er een toeter.
- 7 Dan moeten we ons weer aankleden.
- 8 We gaan met de tram naar huis.
- 9 Eerst kopen we nog een zakje chips.
- 10 Daarna gaan we naar huis om te eten.

WISSELEN VAN TIJDEN

1 Naar de verleden tijd.

Alles wat *nu* gebeurt, noem je tegenwoordige tijd.

Alles wat al *gebeurd is*, noem je verleden tijd.

Een zin die in de tegenwoordige tijd staat, kan je in de verleden tijd zetten.

Het enige dat dan verandert is het werkwoord.

Het kind *speelt* in het park. Het kind *speelde* in het park.

Doe hetzelfde met de volgende zinnen en zet steeds een streep onder het werkwoord.

1 Ik koop een rol drop.

2 Ik lees altijd veel.

3 Ik eet altijd twee boterhammen.

4 Jan schrijft netjes.

5 Wij gaan naar de markt.

6 Wij zingen samen een lied.

7 Zij kijken vaak naar de televisie.

8 In de kamer staat een mooie plant.

9 Ik kom nooit op tijd.

10 Waarom vraag jij zo veel?

2 Naar de tegenwoordige tijd.

Van de verleden tijd naar de tegenwoordige tijd.

Hieronder staan werkwoorden in de verleden tijd.

Ernaast moet je hetzelfde werkwoord in de tegenwoordige tijd zetten.

ik sliep	- ik slaap	wij keken	- wij
ik kocht	- ik	wij zongen	- wij
ik viel	- ik	wij riepen	- wij
ik at	- ik	wij schreven	- wij
ik ging	- ik	wij vonden	- wij
ik was	- ik	wij werden	- wij
hij sprong	- hij	hij dronk	- hij
hij koos	- hij	hij floot	- hij
hij bleef	- hij	hij had	- hij

WERKWOORDEN B

3 Twee tijden.

In elk vakje staan werkwoorden. Haal er één uit het eerste vakje en zoek er één uit het andere vakje bij. Dan zet je ze naast elkaar in je schrift.

spreken - spraken

denken -

spreken	
	denken
vliegen	
bulgen	
bewegen	
steken	helpen
	vangen
stijgen	zwijgen
	gaan
zoeken	

hielpen	
bogen	
	gingen
spraken	
vingen	zwegen
bewogen	
	vlogen
stegen	dachten
zochten	
	staken

4 Rijmen met tijden.

Hieronder staan zinnen in de tegenwoordige tijd.

Vul de verleden tijd in.

Zorg dat de werkwoorden die je invult op elkaar rijmen.

bij *neem* hoort *nam*

bij *kom* hoort *kwam*

Bij *krijg* hoort

Bij *stijg* hoort

Bij *draag* hoort

Bij *vraag* hoort

Bij *win* hoort

Bij *begin* hoort

Bij *spreek* hoort

Bij *breek* hoort

Bij *roep* hoort

Bij *loop* hoort

Bij *hang* hoort

Bij *vang* hoort

5 Naar de tegenwoordige tijd.

Hieronder staan zinnen in de verleden tijd.

Zet jij ze eens in de tegenwoordige tijd.

Zet een streep onder het werkwoord dat verandert.

- 1 Wij trokken onze kleren aan.
- 2 Ik viel uit de ringen.
- 3 Mijn vader hielp me met rekenen.
- 4 De was hing aan de waslijn.
- 5 De zon scheen lekker.
- 6 Mijn moeder riep me uit mijn bed.
- 7 Dat kind sprak erg zacht.
- 8 Ik begreep die sommen niet.
- 9 Greet nam het grootste koekje.
- 10 Wij begonnen dit lesje te begrijpen.

6 Welke tijd?

Hieronder staan enkele zinnen.

Schrijf deze zinnen over en zet er achter of de zin in de tegenwoordige tijd (t.t.) of in de verleden tijd (v.t.) staat.

1 Ik loop lekker over straat.	t.t.
2 De kinderen zochten een lekker koekje.	
3 Vertel jij altijd de waarheid?	
4 Wij werkten hard aan onze opdracht.	
5 Ik hoor vaak rare geluiden.	
6 Wij speelden altijd tikkertje.	
7 Gebruiken jullie je schaar niet?	
8 De ouders leggen het kind in bed.	

WERKWOORDEN B

7 Klankveranderende werkwoorden.

Naast de tegenwoordige tijd, moet je de verleden tijd zetten.

ik loop - ik liep	ik val -	ik trek -
ik krijg -	ik hang -	ik draag -
ik neem -	ik help -	ik begrijp -
ik begin -	ik roep -	ik kijk -
ik vraag -	ik lig -	ik spreek -

Al deze w.w. veranderen in de verleden tijd.

We noemen dit *klankveranderende* of *sterke* werkwoorden.

8 Klankvaste werkwoorden.

Sommige werkwoorden veranderen in de verleden tijd niet.

Zij krijgen er iets bij. Zij krijgen *-te* of *-de* erbij.

Dit noem je *klankvaste* of *zwakke* werkwoorden.

Ik haal - ik haalde ik pak - ik pakte

ik hoor -	ik volg -	ik noem -
ik droom -	ik voel -	ik speel -
ik betaal -	ik leg -	ik vertel -
ik maak -	ik werk -	ik gebruik -
ik lach -	ik druk -	ik mis -

9 De klankvaste werkwoorden.

We hebben gezien dat de klankvaste werkwoorden in

de verleden tijd niet veranderen. Ze krijgen er iets bij.

In het enkelvoud: *te* of *de*

In het meervoud: *ten* of *den*

enkelvoud: ik pakte	meervoud: wij pakten
jij pakte	jullie pakten
hij/zij pakte	zij pakten
enkelvoud: ik droomde	meervoud: wij droomden
jij droomde	jullie droomden
hij/zij droomde	zij droomden

Doe jij eens hetzelfde met de volgende werkwoorden:

werken - spelen - lachen - betalen - maken - vertellen

Zet een streepje onder de uitgang.

10 De *f*s en de *d*'s.

De stam van sommige werkwoorden eindigt op een *-d* of een *-t*.
 Dan gaat de verleden tijd op dezelfde manier.
 Soms is het wat lastig, maar probeer maar.

Werkwoord	Stam	Stam + -te,-de	Stam + -ten,-den
praten	praat	praat <i>te</i>	praat <i>ten</i>
antwoorden	antwoord	antwoord <i>de</i>	antwoord <i>den</i>
wachten			
landen			
branden			
heten			
zuchten			
melden			

11 De verleden tijd.

Er zijn twee soorten werkwoorden: de van klankveranderende en de klankvaste werkwoorden.

Klankveranderende of *sterke* werkwoorden veranderen in de verleden tijd.

loop - liep

gaat - ging

Klankvaste of *zwakke* werkwoorden veranderen niet in de verleden tijd.

droom - droomde

pak - pakte

Hieronder zie je een aantal werkwoorden.

Geef van allemaal de verleden tijd en zet ze in het goede vak.

dromen - pakken - vallen - dragen - halen - spreken - hangen -
 missen - verdwijnen - werken - eten - spelen - schrijven - koken

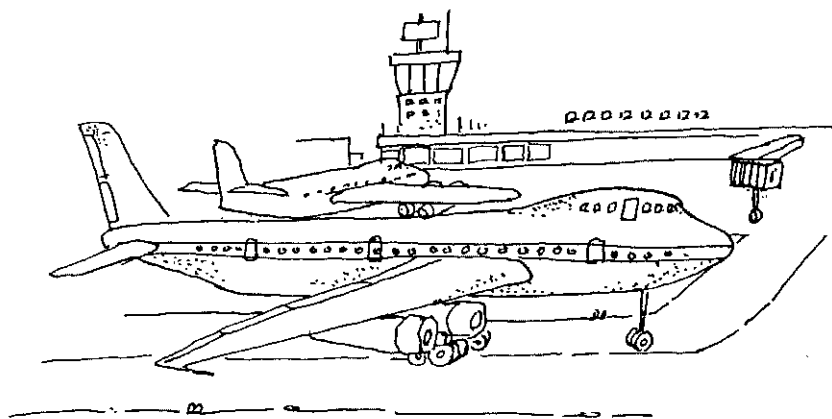
klankveranderende of sterke werkwoorden		klankvaste of zwakke werkwoorden	
vallen	-	dromen	-
.....	-		-
.....	-		-

WERKWOORDEN B

12 Vul de juiste werkwoord-vorm in in de tegenwoordige tijd.

kopen	Mijn broer een nieuw boek.
landen	Het vliegtuig op Schiphol.
vluchten	De dieven snel weg.
worden	Mijn zusje later stewardess.
slapen	 jouw broer nog?
zijn	Ik 11 jaar geworden.
hebben	Aisel een prijs gewonnen.
praten	Ik tijdens het werk niet.

Zet dit lesje nu in de verleden tijd.

DE VOLTOOIDE TIJD**1 De voltooide tijd.**

Als iets al gebeurd is, noem je dat de voltooide tijd. Om de voltooide tijd te maken, heb je hulp nodig van een ander werkwoord. We noemen dat andere werkwoord dan ook een *hulpwerkwoord*.

Er zijn twee hulpwerkwoorden: *hebben* en *zijn*.

Kijk maar eens naar het voorbeeld:

Ik *eet* brood. Ik *heb* brood *gegeten*.

Hij *komt* hier. Hij *is* hier *gekomen*.

Probeer dat ook eens:

1 Ik krijg een kwartje.	Ik heb een kwartje
2 Ik neem een koekje.	Ik heb een koekje
3 Ik help mijn moeder.	Ik heb mijn moeder
4 Hij roept zijn broertje.	Hij heeft zijn broertje
5 Kim draagt een zware tas.	Kim heeft een zware tas
6 Jesse kijkt uit het raam.	Jesse heeft uit het raam
7 Ik begrijp dit lesje.	Ik heb het lesje

2 Hulp nodig.

Het voltooid deelwoord kan niets alleen doen. Het heeft altijd hulp nodig. Bedenk hieronder zelf het werkwoord dat nodig is om te helpen.

1 Ik gegeten.	5 Die boeken geleend.
2 Hij gevallen.	6 Al het eten opgegaan.
3 Jan gelezen.	7 Jesse een brief geschreven.
4 Wij moe geworden.	8 Abe geslagen.

Bedenk nu het voltooid deelwoord:

- 1 Bas is
- 2 Steven heeft
- 3 De baby heeft
- 4 Mijn broer is
- 5 Die boeken zijn
- 6 De kinderen hebben
- 7 Zij is naar Amsterdam
- 8 Ik heb een verhaal

WERKWOORDEN C

3 Twee werkwoorden.

In de voltooide tijd heb je altijd twee werkwoorden:
het hulpwerkwoord en het voltooid deelwoord (volt.dw.).
Het hulpwerkwoord is de persoonsvorm (pers.v).
Probeer in de volgende zinnen er eens achter te komen wat
de persoonsvorm en wat het voltooid deelwoord is.

	pers.v.	volt.dw.
1 Ik heb gisteren een loempia gegeten.		
2 Jan heeft zijn werk goed gemaakt.		
3 Waarom zijn jullie niet op tijd gekomen?		
4 Eva is naar de film geweest.		
5 Hebben jullie dat spel gewonnen?		
6 Ik ben naar de bibliotheek geweest.		
7 Zij waren naar Schiphol gegaan.		

4 Alle tijden bij elkaar.

Vul nu het volgende lesje helemaal in:

werkwoord	<i>tegenw. tijd</i>	<i>verl. tijd</i>	<i>volt. tijd</i>
horen	ik hoor	ik hoorde	ik heb gehoord
pakken	ik pak	ik pakte	ik heb gepakt
dromen	ik	ik	
kijken			
spelen			
schrijven			
leggen			
gebruiken			
lezen			
drinken			
eten			
denken			
kopen			
hebben			
verdwijnen			

5 Van verleden naar voltooid.

Hieronder zie je allemaal zinnen in de verleden tijd staan.
Jij gaat er voltooide tijd van maken. Als je niet weet of

de laatste letter van het voltooid deelwoord een *d* of een *t* is, dan kijk je maar naar de verleden tijd. Dan zie je het zo.

1 Ik speelde vaak op straat.

Ik heb vaak op straat gespeeld.

2 De bus stopte bij het zwembad. is

3 Het zieke poesje leefde maar heel kort. heeft

4 Het vliegtuig landde op Schiphol. is

5 Wij pakten onze zwemspullen in. hebben

6 De baby hilde de hele nacht. heeft

7 De ouders waarschuwden de kinderen. zijn

8 De orgelman draaide een leuk moppie. heeft

9 De hond van de burens blafte de hele nacht. heeft

6 Welk werkwoord?

Hieronder zie je steeds een vorm van een werkwoord.

Jij moet uitzoeken bij welk werkwoord die vorm hoort.

gesproken	- spreken	kochten	-
viel	-	schreef	-
geweest	-	getrokken	-
gekregen	-	begon	-
sprak	-	gebeten	-
zagen	-	gelegen	-
deden	-	ging	-
las	-	gaf	-
mocht	-	geholpen	-

7 Meerdere werkwoorden in een zin.

Soms zit er in een zin niet één werkwoord, maar meerdere werkwoorden.

In de zinnen hieronder staan steeds meerdere werkwoorden.

Haal jij ze er eens uit.

1 Jacob heeft gisteren een enge film gezien.

2 Hij ging er 's nachts over dromen.

3 In zijn slaap begon hij opeens te schreeuwen.

4 Zijn moeder hoorde hem gillen.

5 Toen is ze naar hem toe gegaan.

6 Zij heeft hem een slokje water gegeven.

7 Even later is hij weer in slaap gevallen.

8 De volgende morgen kon hij zich er niets van herinneren.

WOORDBENOEMEN

BASISSTOF

Tom loopt in het park.

Dit is een zin. In deze zin staan vijf woorden.

In iedere zin staan woorden.

Al deze woorden hebben een naam.

Wij gaan de namen van al deze woorden leren.

A Het zelfstandig naamwoord

Welke woorden noemen wij zelfstandige naamwoorden (zn)?

**Alle namen van mensen, dieren en dingen.
Alle aardrijkskundige namen.**

Om te zien of een woord een zelfstandig naamwoord is, moet je er altijd één van de volgende woordjes voor kunnen zetten: *de*, *het* of *een*.

In de *straat* staat een mooi *huis*.

Straat is een zn., want je kan zeggen *de* straat.

Huis is ook een zn., want je kan zeggen *het* huis.

Amsterdam is een mooie *stad*.

Amsterdam is een zn., want het is een *aardrijkskundige* naam.

Stad is een zn., want je kan zeggen *de* stad.

1 Geef eens een paar namen van:

mensen: moeder, neefje,

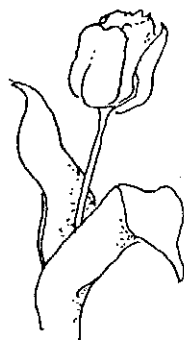
dieren: paard, olifant,

planten: roos, tulp,

dingen: potlood, wasmachine,

aardrijkskundige namen: Amsterdam, Rijn,

eigennamen: Jan, Ali,

- 2** Vul steeds een zelfstandig naamwoord in:

de	het	de
het	de	het
de	het	de

- 3** In iedere volgende zin staan twee zn. Zoek ze eens op en zet er een streep onder.

- 1 De poes ligt in haar mandje.
- 2 In het mandje ligt een kussentje.
- 3 Poes heeft lange snorharen.
- 4 Iedere dag krijgt ze wat melk.
- 5 Op de Noordzee varen veel schepen.
- 6 Sommige schepen vervoeren olie.
- 7 Amsterdam is een havenstad.
- 8 Er werken veel mensen in een haven.

- 4** Hieronder zie je een aantal woorden.
Schrijf deze over en zet onder de zn. een streepje.

kopje - stoel - daar - in - Nederland - aansteker - lezen - kind -
werken - achter - Zaandam - Lies - ondertussen - raam - lijm - huizen

B Het lidwoord.

Het lidwoord is makkelijk om te leren, want er zijn er maar drie.

Dit zijn de lidwoorden: de, het en een.

Zet in het volgende lesje een streepje onder de lidwoorden.
Zet een streepje met een ander kleurtje onder de zn.

- 1 Pim heeft een bal in het park gevonden.
- 2 De bal lag in het water.
- 3 Met een stok heeft hij de bal aan de kant gekregen.
- 4 Toen heeft hij de hele middag met de bal gespeeld.
- 5 Later heeft hij hem mee naar huis genomen.

WOORDBENOEMEN

C Het bijvoeglijk naamwoord.

Tussen het lidwoord en het zelfstandig naamwoord staat soms nog een woordje. Dat woord zegt iets meer over het zn. We noemen dit woord een bijvoeglijk naamwoord.

het huis het *grote* huis,
 het *kleine* huis,
 het *stenen* huis,
 het *oude* huis, enz.

Alle schuingedrukte woordjes zijn bijv. n.w.. Zij zeggen iets meer over het huis. Verzin zelf eens een paar bijv. n.w.:

1	het melsje	een jongen
	de bomen	een tafel
	de broek	het hekje
	de school	een beest

2 Zet een streepje onder de bijv. n.w.:

- 1 De jonge beesten staan in de nieuwe hokken.
- 2 Die kleine marmotjes hebben zachte velletjes.
- 3 Achter de nieuwe huizen ligt een oude speelplaats.
- 4 Zoete snoepjes hebben een slechte invloed op je gebit.

Vul het volgende schema in:

<i>lidwoord</i>	<i>bijv. naamw.</i>	<i>zelfst. naamw.</i>
de	grote	jongen
het		kind
een		
.....	kleine	
.....		
.....		

D Het werkwoord.

Het werkwoord in een zin kan je gemakkelijk herkennen.

- Het werkwoord kan je in een andere tijd zetten:

loop - liep

- Het werkwoord kan je in het meervoud zetten:

loop - lopen

- Voor het werkwoord kan je ik, jij of hij zetten:

ik loop - hij loopt

Steven wandelt over het strand. Werkwoord: wandelt.

Mischa heeft patat gegeten. Werkwoord: heeft, gegeten.

Arie zou morgen komen kijken. Werkwoord: zou, komen
en kijken.

- 1 Haal de werkwoorden uit de volgende zinnen.
Je schrijft de zin over en je onderstreept het werkwoord.

1 Ik kijk niet zo vaak naar de televisie.

2 Nanda gaat vaak naar de bibliotheek.

3 Hugo zwemt iedere week twee keer.

4 Pieter houdt erg van voetballen.

5 Waarom vraag jij zo weinig?

6 Jan heeft morgen een feestje.

7 Katinka wil danseres worden.

8 We hebben hem al tien keer opgebeld.

9 Is uw kind al ingeschreven?

10 Ik zou wel willen leren fietsen.

- 2 Schrijf het onderstaande verhaaltje over en onderstreep alle werkwoorden.

Sportdag

Ieder jaar is er een sportdag. Alle kinderen gaan de hele dag sporten. Er zijn spelletjes bij, maar er zijn ook wedstrijden. Tijdens die dag is er ook pauze. Iedereen eet dan het brood op. Iedereen krijgt dan iets om op te drinken. Aan het eind van de dag zijn we altijd lekker moe. We lopen dan terug naar school en mogen meteen naar huis.

WOORDBENOEMEN

Er zijn werkwoorden die een aparte naam hebben.

Ik *heb* vannacht heerlijk *geslapen*.

Heb is hulpwerkwoord, *geslapen* is voltooid deelwoord.

3 Doe hetzelfde met de volgende zinnen:

	hulp. w.w.	volt. deelw.
1 Freek is te laat gekomen.	is	gekomen
2 Selma heeft haar oma gebeld.		
3 Amir heeft platen gedraaid.		
4 Jeffry is kampioen geworden.		
5 Heeft Kemal gisteren gevochten?		
6 Hebben jullie veel plezier gehad?		
7 Hoe laat bent u aangekomen?		

E Voorzetsels.

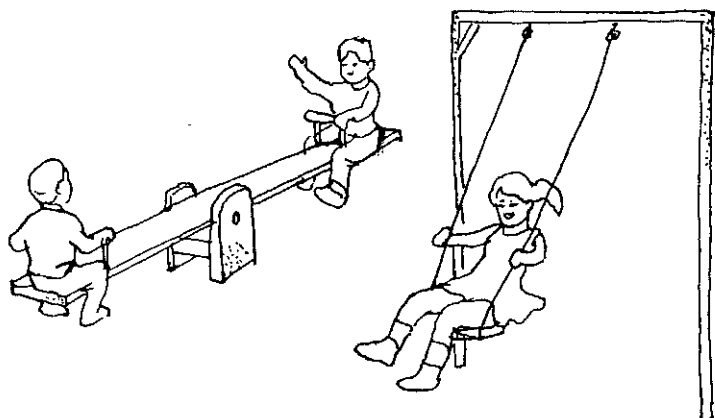
Voorzetsels zijn woordjes, zoals: in, op, onder, tegenover, enz.

Een makkelijke manier om te kijken of iets een voorzetsel is of niet, is de volgende:

Zet het woordje voor *de kooi*. Je kan zeggen *in* de kooi, *onder* de kooi, *op* de kooi, *naast* de kooi, enz.

Zoek in het volgende lesje eens de voorzetsels:

- 1 Ik ga met de tram naar de stad.
- 2 Over twee dagen ga ik bij mijn vriend spelen.
- 3 Na tien minuten wachten, was ik aan de beurt.
- 4 In de speeltuin staat naast de wip een schommel.
- 5 Achter elke tafel staat een stoel.
- 6 Na schooltijd zetten wij onze stoelen op de tafels.
- 7 Tegenover de bakker staat een kerk.
- 8 In het centrum van de stad zijn veel bioscopen.

OEFENLESJES

- 1 Je kent nu al vijf namen van woordsoorten.
Hier gaan we mee oefenen.
Doe het zo:
Tom loopt in het park.
Tom = z.n., loopt = w.w., in = vzs, het = lidw., park = z.n.
 - 1 De kinderen spelen voor de deur.
 - 2 Mike heeft een grote bal.
 - 3 In het zwembad is een hoge duikplank.
 - 4 De oude man heeft een houten wandelstok.
 - 5 In de zomer gaat Robin zwemmen.
 - 6 De kleuters maken een mooie tekening.
- 2 Nog eens woordbenoemen.
 - 1 De groene viltstift is van Jan.
 - 2 De kinderen werken op de schooltuinen.
 - 3 De baby kledert met de pap.
 - 4 Jeroen heeft een nieuwe fiets gekregen.
 - 5 Stanley leest een spannend boek.
 - 6 Moeder koopt een lekkere koek bij de bakker.

ONTLEDEN

ZINSDLEN

1 Wat is een zinsdeel?

Dit is een zin: *De oude man loopt op straat.*
Deze zin kan je anders maken: *Loopt de oude man op straat?*
Je kan hem nog anders maken: *Op straat loopt de oude man.*

Telkens wanneer je de zin anders maakt, blijven sommige woorden bij elkaar staan. Deze woorden horen bij elkaar.

De, oude en man horen bij elkaar.

De oude man noemen wij een *zinsdeel*.

In de zin staan drie zinsdelen:

De oude man / loopt / op straat.

Hieronder staan zinsdelen.

Maak jij er eens goede zinnen van:

1 De kinderen	voetbalt	in een kluif
2 De jongen	verzorgt	op school
3 De verpleger	zijn	in de kast
4 De hond	ligt	op de speelplaats
5 Het brood	bijt	de patiënt

2 Zinsdelen zoeken.

Haal uit de volgende zinnen eens de zinsdelen.

Schrijf ze over en zet er een streep tussen.

De jongen / leest / een boek.

1 De baby slaapt in het wiegje.

2 De bomen staan in het park.

3 Volgende week komt mijn tante.

4 Wil jij een beker melk?

5 Die mevrouw gaat met haar dochter naar de markt.

6 Mensen met grote voeten dragen grote schoenen.

3 Zinsdelen invullen.

Vul zelf eens een ontbrekend zinsdeel in:

- 1 De schriften liggen
- 2 De plant staat
- 3 Ik ga
- 4 De agent regelt
- 5 De kinderen spelen

DE ZINSKERN

- 1 Van een zin kan je zinsdelen weg laten.

Het blijft dan nog een zin:

Ria / loopt / met haar dochter / over de markt.

Ria / loopt / met haar dochter.

Ria / loopt.

Wat we overhouden noemen we de zinskern.

Dus *Ria loopt* is de zinskern.

Doe jij eens hetzelfde met de volgende zinnen tot je de zinskern overhoudt:

- 1 Wij spelen iedere dag in de tuin.

.
.

- 2 De kinderen fietsen vaak naar school.

.
.

- 3 Ik knip papier met een schaar.

.
.

- 4 Moeder koopt chocola in de winkel.

.
.

- 5 Mona kleurt met viltstiften haar tekening.

.
.

ONTLEDEN

2 Vraagst u maar.

Als je een zin vragend maakt, komt de zinskern vooraan te staan.

Ik speel op straat. *Speel ik op straat?*

In deze zin is dus *ik speel* de zinskern.

Maak de volgende zinnen vragend en zet een streep onder de zinskern:

- 1 Jan kijkt niet zo vaak televisie.
- 2 Die oude vrouw laat haar hondje uit.
- 3 Oude huizen tochten vaak.
- 4 In het park loopt een dame.
- 5 Op het dak staat een antenne.
- 6 Mijn moeder heeft de hele dag gewerkt.
- 7 De planten hebben de hele week geen water gekregen.
- 8 Patat met mayonaise vind ik heerlijk.
- 9 In het telefoonboek kun je telefoonnummers zoeken.

3 Zinskernen invullen.

Vul zelf eens een ontbrekende zinskern in:

- 1 naar school.
- 2 in het boek.
- 3 haar een ijsje.
- 4 met mijn vriend.
- 5 lekker in het zonnetje.
- 6 altijd met een vulpen.

4 Zinskernen onderstrepen.

Onderstreep in de volgende zinnen steeds de zinskern.

Er zijn twee manieren om de zinskern te vinden:

- De zin vragend maken. De kern komt dan vooraan.
- De zin zo kort mogelijk maken.

- 1 De kinderen spelen op het schoolplein.
- 2 De juf vertelt een verhaal.
- 3 Ik geloof niet in spoken.
- 4 Deze plant bloeit iedere zomer.
- 5 De monteur repareert een auto.
- 6 Die sleutel past niet op de deur.
- 7 Verhuizen jullie volgende maand?

DE PERSOONSVORM

- 1** De zinskern bestaat uit twee zinsdelen. Dat zijn het onderwerp en de persoonsvorm. Hoe vind je de persoonsvorm?
 Je maakt de zin vragend.
 De persoonsvorm komt dan vooraan te staan.
 Maak de volgende zinnen eerst vragend en zet dan een streep onder de persoonsvorm.
 Jan loopt op straat. Loopt Jan op straat?
Loopt is de persoonsvorm (pv). Daar zet je een streep onder.
- 1 Tijdens de storm bleef het schip in de haven.
 - 2 Op maandag gaan wij naar school.
 - 3 Het Nederlands elftal won de wedstrijd tegen Italië.
 - 4 De meester kijkt altijd je werk na.
 - 5 Gisteravond zijn we naar de film geweest.
 - 6 Voor het eten was je je handen.
 - 7 In het weekend mag je uitslapen.

2 Zoek de pv.

In het vorige lesje heb je steeds de persoonsvorm onderstreept. Als je goed kijkt, zie je dat de persoonsvorm altijd een werkwoord is. We gaan ze nog een keer zoeken.
 Maak de zin eerst vragend en onderstreep dan de persoonsvorm.

- 1 Kleine kinderen schreeuwen vaak.
- 2 Hans geeft zijn broertje een knikker.
- 3 Gerda kleurt haar tekening in.
- 4 Mohammed zingt een lied.
- 5 Shirley doet vandaag boodschappen.
- 6 Mijn broertjes vinden televisie kijken niet leuk.
- 7 Kim rekent heel snel uit haar hoofd.
- 8 Pieter heeft een walkman.
- 9 Mijn rolschaatsen zijn stuk.
- 10 Dit is het eind van dit lesje.

ONTLEDEN

3 De persoonsvorm onderstrepen.

Nu kun je al de persoonsvorm uit een zin halen.

In het volgende lesje ga je zelf de persoonsvorm zoeken.

Je maakt de zin alleen vragend in je hoofd. Je hoort dan welk woord er vooraan komt te staan. Dat woord is de persoonsvorm. Het moet wel een werkwoord zijn.

Schrijf deze zinnen over en onderstreep de persoonsvorm.

1 Stanley drinkt een beker melk.

2 Dat vindt hij lekker.

3 Zijn zusje houdt niet van melk.

4 Zij neemt liever limonade.

5 's Avonds heeft Stanly ook liever limonade.

6 Die moet dan wel ijskoud zijn.

4 De persoonsvorm invullen.

Je weet nu wat een persoonsvorm is.

Vul nu zelf eens in het onderstaande lesje de pv's in.

1 Het kind in bed.

2 De man op de markt.

3 Mijn vriend op voetbal.

4 De kelner de klanten.

5 De tandarts mijn kies.

6 Deze stoel lekker.

7 Wij dit jaar op vakantie.

8 Een telefoon je om te bellen.

HET ONDERWERP

Als je een zin vragend maakt, staat de pv. altijd vooraan.

Het tweede zinsdeel is dan het onderwerp.

De poes ligt op de bank. *Ligt de poes op de bank?*

Ligt is de pv. *De poes* is het onderwerp.

1 Maak de onderstaande zinnen vragend en onderstreep dan het onderwerp.

1 De kinderen maken een tekening.

2 De meester struikelde over een tas.

3 Het gordijn hangt voor het raam.

- 4 Deze fiets remt niet goed.
- 5 Ik eet vaak een appel.
- 6 Abdel geeft Cynthia een pen.
- 7 Mijn moeder schrijft een brief.
- 8 De computer werkt niet meer.

2 Het onderwerp zoeken.

Bij de pv. hoort altijd iets of iemand. Dat ding of die persoon noemen we het *onderwerp*. Als je niet meteen ziet, wie of wat bij de pv. hoort, kun je een vraag stellen: Wie of wat + pv.? Het antwoord is dan het onderwerp.

Jan loopt op straat. *Wie* loopt? Jan, dus *Jan* is onderwerp.
 Dat kind heeft lekker gevoetbald. *Wie* heeft gevoetbald? Dat kind.
 De vaas staat op tafel. *Wat* staat? De vaas.

Maak nu het volgende lesje:

1 Dat meisje leest veel boeken.	pv. =
Wie	Antwoord: (= onderwerp)
2 De boeken liggen in de kast.	pv. =
Wie	Antwoord: (= onderwerp)
3 Kees heeft de hele dag gefietst.	pv. =
Wie	Antwoord: (= onderwerp)
4 Die oude man eet niet veel meer.	pv. =
Wie	Antwoord: (= onderwerp)
5 Is die oude boom gisteren
omgewaaid?	pv. =
Wat	Antwoord: (= onderwerp)
6 Deze bakker verkoopt lekkere
broodjes.	pv. =
Wie	Antwoord: (= onderwerp)

ONTLEDEN

3 Zelf je onderwerp invullen.

Schrijf het volgende lesje over en vul een onderwerp in.

- 1 Hebben gisteren buiten gespeeld?
- 2 heeft lekker gegeten.
- 3 Heeft dat kleine kind geschopt?
- 4 verkoopt heerlijke worst.
- 5 hebben de hele dag getraind.
- 6 heeft een bezoek aan ons land gebracht.
- 7 moet elke dag vroeg naar bed.

4 Onderwerp en persoonsvorm zoeken.

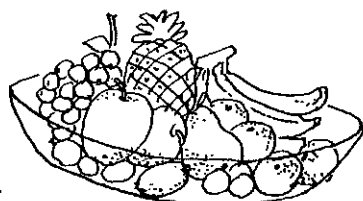
Zoek in de volgende zinnen het onderwerp en de persoonsvorm.

Doe het zo:

De leerlingen maken huiswerk.

pv. = maken ond. = de leerlingen

- 1 De groenteman verkoopt lekker fruit.
- 2 Die vruchten haalt hij op de veiling.
- 3 Hij moet 's morgens heel vroeg opstaan.
- 4 Zijn auto heeft een grote achterbak.
- 5 Het fruit ligt keurig in dozen.
- 6 De dozen staan in de achterbak.
- 7 In de winkel kopen mensen het fruit weer.

5 Zinskern zoeken.

Schrijf uit de volgende zinnen alleen het onderwerp en de persoonsvorm op.

- 1 De voetballer maakte een prachtig doelpunt.
- 2 Ik lust geen spruitjes.
- 3 De kachel brandt de hele dag.
- 4 Vinden koeien gras lekker?
- 5 Waarom lees jij zoveel?
- 6 Hoe laat vertrekt de trein?
- 7 In de bioscoop draait een goede film.
- 8 Het vliegtuig landt op Schiphol.

ENKELVOUD EN MEERVOUD**1 Van enkelvoud naar meervoud.**

Een zin die in het enkelvoud staat, kan je in het meervoud zetten.

Kijk maar:

Het kind speelt op straat.

De kinderen spelen op straat.

Wat is veranderd? *De kinderen spelen.*

Het onderwerp en de persoonsvorm zijn veranderd.

Daar zet je een streep onder.

Doe ook zo met:

1 De jongen zit in de klas. *De jongens zitten* in de klas.

2 De man zit in het park.

3 Het meisje heeft een boek.

4 Het huis is oud.

5 De hond speelt buiten.

6 De stoel staat achter de tafel.

7 Het kopje staat op het aanrecht.

8 De leerkracht kijkt het werk na.

2 Van meervoud naar enkelvoud.

Zet de volgende zinnen in het enkelvoud en zet een streep onder de zinskern.

1 Wij zijn naar de schooltuinen geweest.

2 Daar leerden we een heleboel over planten.

3 We kregen een stukje grond.

4 Zo'n stukje grond noemden we een bedje.

5 Dat bedje maakten we netjes met een hak en een hark.

6 De zaadjes werden in de grond gestopt.

7 Alle zaadjes weten zelf wat ze moeten worden.

8 Na een tijdje knipten we alle bloemen af.

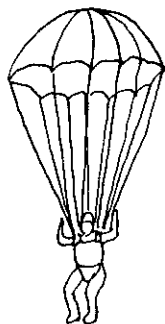
9 We namen dan een leuk boeketje mee naar huis.

ONTLEDEN

3 Verander de zinskern.

Zet het onderwerp en de persoonsvorm in het enkelvoud.

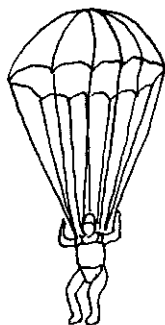
- 1 Lopen jullie altijd naar het zwembad?
- 2 Hebben alle dieren een eigen hok in Artis?
- 3 De kinderen lezen in hun boek.
- 4 De planten hebben water nodig.
- 5 De parachutisten zweven door de lucht.
- 6 De kinderen wuiven naar hun ouders.
- 7 Volgende week zijn wij vrij.

4 Het onderwerp en de persoonsvorm.

Maak meervoud en onderstreep het onderwerp en de persoonsvorm.

- 1 Deze plant bloeit in april.
- 2 Hoe heet die jongen, die daar loopt?
- 3 Het kind kan het verhaal goed navertellen.
- 4 De acteur speelt zijn rol goed.
- 5 Het boek heeft een mooie kaff.
- 6 De leerkracht vergadert over de rapporten.
- 7 Het kleine leeuwkje speelt met een bal.

OVERZICHT DEELVAARDIGHEDEN

MORFOLOGIE

SAMENSTELLINGEN

BLOK 1	OEF. 2
BLOK 4	OEF. 2
BLOK 6	OEF. 2
BLOK 8	OEF. 1
BLOK 9	OEF. 1

SAMENSTELLINGEN MET VOOR- OF ACHTERVOEGSEL

BLOK 2	OEF. 2
BLOK 3	OEF. 3
BLOK 5	OEF. 3
BLOK 7	OEF. 6
BLOK 10	OEF. 1
BLOK 10	OEF. 2

WOORDAFLEIDING

BLOK 1	OEF. 6
BLOK 2	OEF. 10
BLOK 3	OEF. 1
BLOK 5	OEF. 1

WOORDAFLEIDINGEN MET WERKWOORDEN

BLOK 1	OEF. 10*
BLOK 4	OEF. 1
BLOK 5	OEF. 2
BLOK 6	OEF. 1
BLOK 7	OEF. 1
BLOK 9	OEF. 8*
BLOK 10	OEF. 9*

TRAPPEN VAN VERGELIJKING

BLOK 2	OEF. 9
BLOK 4	OEF. 3
BLOK 6	OEF. 3
BLOK 8	OEF. 2
BLOK 9	OEF. 2

WOORD- EN ZINSBETEKENIS

TEGENSTELLINGEN, SYNONIEMEN EN HOMONIEMEN

BLOK 1	OEF. 1
BLOK 2	OEF. 6
BLOK 3	OEF. 7
BLOK 3	OEF. 10*
BLOK 4	OEF. 7
BLOK 4	OEF. 10*

OVERZICHT DEELVAARDIGHEDEN

TEGENSTELLINGEN, SYNONIEMEN EN HOMONIEMEN

BLOK 5	OEF. 6
BLOK 6	OEF. 5
BLOK 6	OEF. 10*
BLOK 8	OEF. 3
BLOK 9	OEF. 3

DENKRELATIES

BLOK 2	OEF. 7
BLOK 3	OEF. 5
BLOK 4	OEF. 4
BLOK 4	OEF. 8
BLOK 5	OEF. 7
BLOK 7	OEF. 3
BLOK 7	OEF. 5
BLOK 9	OEF. 4
BLOK 10	OEF. 5
BLOK 10	OEF. 7

VOORNAAMWOORDEN

BLOK 2	OEF. 8
BLOK 3	OEF. 8
BLOK 6	OEF. 7

AFKORTINGEN

BLOK 1	OEF. 5
BLOK 6	OEF. 4

WOORDENSCHAT/WOORDOMSCHRIJVING

BLOK 1	OEF. 3
BLOK 1	OEF. 4
BLOK 2	OEF. 11*
BLOK 3	OEF. 4
BLOK 3	OEF. 11*
BLOK 5	OEF. 9*
BLOK 6	OEF. 8
BLOK 7	OEF. 2
BLOK 7	OEF. 7*

WOORDENSCHAT/THEMAWOORDEN

BLOK 1	OEF. 8
BLOK 2	OEF. 5
BLOK 3	OEF. 9
BLOK 5	OEF. 8
BLOK 8	OEF. 5
BLOK 8	OEF. 7
BLOK 9	OEF. 5

OVERZICHT DEELVAARDIGHEDEN

WOORDENSCHAT EN DIVERSEN

BLOK 2	OEF. 1
BLOK 3	OEF. 2
BLOK 4	OEF. 11*
BLOK 5	OEF. 5
BLOK 8	OEF. 6
BLOK 10	OEF. 3
BLOK 10	OEF. 6

FIGUURLIJK TAALGEBRUIK

BLOK 1	OEF. 7
BLOK 2	OEF. 3
BLOK 3	OEF. 6
BLOK 4	OEF. 6
BLOK 6	OEF. 6
BLOK 8	OEF. 4
BLOK 10	OEF. 4

ZINSSTRUCTUUR

VOORZETSELS

BLOK 2	OEF. 4
BLOK 4	OEF. 5
BLOK 5	OEF. 4

VOEGWOORDEN

BLOK 1	OEF. 9
BLOK 6	OEF. 9*
BLOK 7	OEF. 4
BLOK 8	OEF. 9*
BLOK 9	OEF. 7*

ZINSSTRUCTUUR

BLOK 1	OEF. 11*
BLOK 7	OEF. 8*
BLOK 8	OEF. 8*
BLOK 10	OEF. 9*

WOORDAFLEIDINGEN MET WERKWOORDEN

BLOK 1	OEF. 10*
BLOK 4	OEF. 1
BLOK 5	OEF. 2
BLOK 6	OEF. 1
BLOK 7	OEF. 1
BLOK 9	OEF. 6*
BLOK 10	OEF. 8*

REINDERS OISTERWIJK

2001323

Taalbeschouwing groep 7 72
BX20.2